

Besluit

Vergunning vereist voor de concentratie tussen Van Drie Group en Van Dam

Muzenstraat 41
2511 WB Den Haag
www.acm.nl
070 722 20 00

Vergunning vereist voor de concentratie tussen Van Drie Group en Van Dam

Ons kenmerk : ACM/UIT/551795
Zaaknummer : ACM/20/043574
Datum : 26 maart 2021
Aantal pagina's : 40

Inhoudsopgave

1	Samenvatting en leeswijzer	4
1.1	Samenvatting	4
1.2	Leeswijzer	5
2	Melding	5
3	Partijen	5
4	De gemelde operatie	6
5	Toepasselijkheid van het concentratietoezicht	6
6	De vleeskalversector – context	6
7	Relevante markten	10
7.1	Achtergrond bij de afbakening van markten	10
7.2	Afbakening relevante productmarkten	11
7.2.1	Kalvermelk	11
7.2.2	Handel in nuchtere kalveren	11
7.2.3	Kalverhouderij / mestdiensten	13
7.2.4	Handel in vette kalveren	17
7.2.5	Slachten van kalveren	18
7.2.6	Productie en verkoop van kalfsvlees	19
7.3	Relevante geografische markten	21
7.3.1	Kalvermelk	21
7.3.2	Handel in nuchtere kalveren	21
7.3.3	Kalverhouderij/mestdiensten	23
7.3.4	Handel in vette kalveren	25
7.3.5	Productie en verkoop van kalfsvlees	26
8	Beoordeling van de concentratie	27
8.1	Achtergrond bij de beoordeling	27
8.2	Marktaandelen	28
8.3	Beoordeling van de gevolgen van de concentratie	30
8.3.1	Kalvermelk	30
8.3.2	Handel in nuchtere kalveren	31
8.3.3	Kalverhouderij	33
8.3.4	Handel in vette kalveren	35
8.3.5	Gecombineerde effecten	37
9	Conclusie	40

1 Samenvatting en leeswijzer

1.1 Samenvatting

1. In dit besluit beoordeelt de ACM de gemelde overname van Van Dam door Van Drie (hierna gezamenlijk: Partijen). De ACM concludeert op basis van haar onderzoek dat de voorgenomen overname de mededinging zou kunnen belemmeren. Daarom is de ACM van oordeel dat nader onderzoek nodig is naar de mogelijke gevolgen van deze voorgenomen overname en verleent de ACM nog geen goedkeuring voor deze overname.
2. Partijen zijn beide actief in de vleeskalversector. Van Drie is hier actief bij de productie en levering van kalvermelk, de handel in nuchtere kalveren, de inkoop van mestdiensten/ kalverhouderij, de handel in vette kalveren, de kalverslacht en de verkoop van kalfsvlees. Van Dam is actief bij de inkoop van nuchtere kalveren, de inkoop van mestdiensten/ kalverhouderij en de handel in vette kalveren.
3. Op basis van haar onderzoek acht de ACM het aannemelijk dat de voorgenomen concentratie op een aantal relevante markten kan leiden tot het ontstaan of het versterken van een economische machtspositie. Het betreft de markt voor de handel in nuchtere kalveren en de markt voor de handel in vette kalveren.
4. Bij de inkoop van nuchtere kalveren van melkveehouders verkrijgt Van Drie als gevolg van de overname een marktaandeel van circa **[55-65]*** procent. De ACM ziet hier een mogelijk risico dat Van Drie als gevolg van de overname in staat is om de inkooprijzen significant te verlagen.
5. Bij de inkoop van vette kalveren verkrijgt Van Drie als gevolg van de overname eveneens een marktaandeel van circa **[55-65]** procent. Hoewel de toevoeging van Van Dam hier beperkt is (**[0-5]** procent), volgt uit informatie van marktpartijen dat Van Dam bij de handel in vette kalveren mogelijk een belangrijkere rol speelt dan zijn marktaandeel doet vermoeden. Bovendien zorgt de overname van Van Dam ervoor dat Van Drie een nog grotere hoeveelheid vette kalveren in bezit krijgt, waardoor de vraag naar vette kalveren van derden afneemt en de inkooppositie van Van Drie sterker wordt. De ACM acht niet uitgesloten dat Van Drie in staat is de uitbetalingsrijzen voor vette kalveren als gevolg van de overname significant te verlagen.
6. In een eventuele vergunningsfase zal de ACM het risico op significante prijsverlagingen voor nuchtere en vette kalveren nader onderzoeken. Verder zal de ACM onderzoeken wat de gevolgen kunnen zijn van een prijsverlaging voor de inkomsten van melkveehouders en hun mogelijkheden om voldoende te investeren in zaken als duurzame productie en dierenwelzijn voor nuchtere kalveren. De exacte afbakening van de productmarkten en geografische markten en de vaststelling van marktaandelen zal hierbij onderdeel van het onderzoek zijn.
7. Daarnaast ziet de ACM een mogelijk risico dat Van Drie als gevolg van de overname in staat is om concurrenten in de gehele kalverketen uit te sluiten. Door de overname van Van Dam versterkt Van Drie zijn positie in alle onderdelen van de keten, inclusief de kalverslachterij en de verkoop van kalfsvlees waarop Van Dam zelf niet actief is. De ACM ziet een mogelijk risico dat Van Drie door middel van prijzen of andere voorwaarden concurrenten uitsluit bij de inkoop van nuchtere kalveren en de inkoop van mestdiensten. Door de uitsluiting van concurrenten kan ook de positie van

---

* In deze openbare versie van het besluit zijn delen van de tekst vervangen of weggelaten om reden van vertrouwelijkheid. Vervangen of weggelaten delen zijn met vierkante haken aangegeven. In het geval van getallen en percentages kan de vervanging hebben plaatsgevonden in de vorm van vermelding van bandbreedtes.

concurrenten bij de productie van vette kalveren en de verkoop van kalfsvlees afnemen. Zo zou Van Drie als gevolg van de voorgenomen overname zijn eigen positie verder kunnen verstevigen in de gehele keten en zijn winstniveau kunnen verhogen. De ACM zal in een eventuele vergunningsfase het risico op uitsluiting van concurrenten en de mogelijke gevolgen ervan nader onderzoeken. De exacte omvang van de relevante markten en marktaandelen spelen hierbij eveneens een rol.

1.2 Leeswijzer

8. In **hoofdstuk 2** geeft de ACM een toelichting bij de melding. Vervolgens gaat de ACM in op de partijen die bij de concentratie zijn betrokken (**hoofdstuk 3**) en de gemelde operatie (**hoofdstuk 4**). In **hoofdstuk 5** gaat de ACM in op de toepasselijkheid van het concentratietoezicht. De ACM gaat in **hoofdstuk 6** in op de relevante context bij de vleeskalversector. In **hoofdstuk 7** geeft de ACM een beoordeling van de relevante markten en in **hoofdstuk 8** beoordeelt zij de mededingingsrechtelijke gevolgen van de voorgenomen concentratie. In **hoofdstuk 9** geeft de ACM een conclusie.

2 Melding

9. Op 8 december 2020 heeft de Autoriteit Consument en Markt (ACM) een melding ontvangen van een voorgenomen concentratie (hierna: de Melding).¹ Van Drie Holding B.V. (hierna: Van Drie), een onderdeel van de Van Drie Groep, is voornemens om zeggenschap te verkrijgen, in de zin van artikel 27, eerste lid, onder b, van de Mededingingswet (hierna: Mw), over A.J. Van Dam Beheer B.V. (hierna: Van Dam), onderdeel van de Van Dam Groep.
10. Van de Melding is mededeling gedaan in de Staatscourant (2020, 65802) op 11 december 2020. Naar aanleiding van de Melding in de Staatscourant zijn geen zienswijzen van derden naar voren gebracht. De ACM heeft schriftelijk vragen gesteld aan en gesprekken gevoerd met verschillende marktpartijen en stakeholders.

3 Partijen

11. Van Drie is een besloten vennootschap naar Nederlands recht. De ondernemingen die deel uitmaken van de Van Drie Groep zijn actief in verschillende stadia van de productieketen voor kalfsvlees en jong rundvlees. De activiteiten van de groep hebben onder meer betrekking op de productie van weipoeder, weivetconcentraat, magere melkpoeder, kalvermelk, de inkoop van nuchtere en vette kalveren, de kalverhouderij, de slacht en de verkoop van kalfsvlees en - in mindere mate - rundvlees. Met betrekking tot de kalverhouderij is Van Drie afhankelijk van kalverhouders.²
12. Van Dam is eveneens een besloten vennootschap naar Nederlands recht. Opgericht als familiebedrijf in 1979, is Van Dam inmiddels uitgegroeid tot een groep van ondernemingen die zich bezighoudt met verschillende aspecten van de kalversector, waaronder het verhandelen van nuchtere kalveren, de kalverhouderij en de verkoop van slachtrijpe vette kalveren.³

¹ Op grond van artikel 34 van de Mededingingswet.

² Melding concentratie van 8 december 2020 met kenmerk ACM/IN/563868, punt 9.

³ Melding, punt 13.

4 De gemelde operatie

13. De voorgenomen concentratie betreft de aankoop door Van Drie van alle aandelen in Van Dam B.V. Twee dochterondernemingen van Van Dam, Veehandel Van Dam B.V. en Van Dam Naturalys GmbH (de Duitse activiteiten van Van Dam), maken geen onderdeel uit van de transactie. Partijen hebben hun afspraken over de transactie vastgelegd in een ondertekende intentieverklaring d.d. 4 december 2020.

5 Toepasselijkheid van het concentratietoezicht

14. De gemelde transactie is een concentratie in de zin van artikel 27, eerste lid, onder b, van de Mw. De hierboven, onder hoofdstuk 4, omschreven transactie leidt ertoe dat Van Drie uitsluitende zeggenschap krijgt over Van Dam met uitzondering van de Duitse activiteiten van Van Dam.
15. Betrokken ondernemingen zijn Van Drie en Van Dam (hierna gezamenlijk: Partijen).
16. De ACM stelt op basis van de omzetgegevens uit de melding vast dat de gemelde concentratie onder het in hoofdstuk 5 Mw geregelde concentratietoezicht valt.

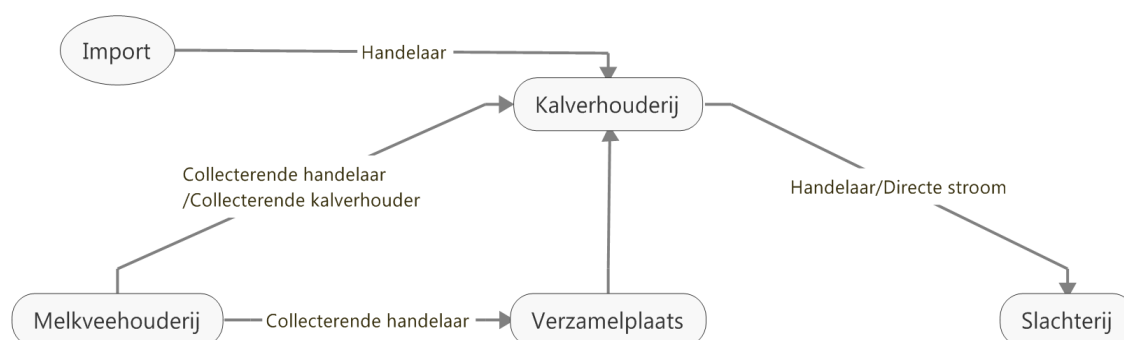
6 De vleeskalversector – context

17. In de economische keten, waarbij uiteindelijk kalfsvlees door slachterijen wordt geproduceerd en voor de verkoop wordt aangeboden, spelen verschillende typen marktpartijen een rol. De ACM beschrijft hier op welke wijze de productie van kalfsvlees tot stand komt en wat de rol is van de verschillende typen marktpartijen zoals melkveehouders, veehandelaren, kalverhouders en slachterijen.
18. De vleeskalversector in Nederland kent een aantal spelers die (bijna) volledig verticaal geïntegreerd zijn. Deze zogeheten ketenintegraties zijn op meerdere niveaus van de keten actief. Zo is Van Drie actief in de gehele keten van de kalversector. Van Dam is, op zijn beurt, actief met de inkoop van nuchtere kalveren, het (laten) vetmesten van kalveren en de verkoop van vette kalveren.
19. De activiteiten van Partijen zijn de volgende:

Tabel 1: Overzicht activiteiten van Partijen

Activiteit	Van Drie	Van Dam
Productie en verkoop van kalvermelk	X	
Inkoop van / handel in nuchtere kalveren	X	X
Kalverhouderij / mesten van kalveren en jonge runderen	X	X
Inkoop van / handel in vette kalveren	X	X
Slachten van kalfsvlees	X	
Verkoop van kalfsvlees	X	

20. Schematisch ziet de vleeskalversector er als volgt uit:

Figuur 1: Kalfsvleesketen

21. In het navolgende beschrijft de ACM de verschillende stadia van de keten.

Handel in nuchtere kalveren

22. Kalveren die bestemd zijn voor de productie van kalfsvlees zijn afkomstig uit de melkveehouderij. Een melkkoe kalft eens per jaar om melk te kunnen produceren. Alle geboren kalveren blijven voor een periode van 14 tot 35 dagen bij de melkveehouder. In deze periode sterft een klein percentage van de kalveren. Ongeveer 30 procent van de kalveren wordt na deze 14 tot 35 dagen ingezet ter vervanging van de melkveestapel. De andere kalveren worden verkocht aan ketenintegraties, veehandelaren of kalverhouders om te worden vetgemest voor de uiteindelijke productie en verkoop van kalfsvlees. Deze kalveren worden 'nuchtere' kalveren genoemd. Zodra de kalveren zijn vetgemest worden ze in de sector 'vette kalveren' genoemd.
23. Partijen zijn allebei actief met de inkoop van nuchtere kalveren. Van Dam koopt nuchtere kalveren in met het doel de nuchtere kalveren vet te mesten en vervolgens te verkopen als vette kalveren, terwijl Van Drie nuchtere kalveren inkoop om ze vet te mesten en vervolgens te slachten zodra ze voldoende zijn vetgemest. Zowel Van Dam als Van Drie verkopen de door hen ingekochte nuchtere kalveren gedeeltelijk door aan derden.⁴
24. De ketenintegraties, zoals Van Drie en Van Dam maar ook Denkavit en Pali Group, handelaren en kalvermesters kopen de nuchtere kalveren in die door de veehandelaar of melkveehouder op handelsplaatsen (plaatsen waar de kalveren worden verzameld, doorgaans verzamelplaatsen genoemd) en veemarkten worden aangeboden.
25. Handelaren kunnen voor eigen rekening en risico kalveren bij de melkveehouder inkopen om vervolgens te verkopen aan ketenintegraties of kalverhouders, al dan niet via de verzamelplaatsen. Handelaren werken ook wel op commissiebasis.
26. Melkveehouders hebben doorgaans onvoldoende melkkoeien om wekelijks genoeg kalveren te produceren voor een volle vrachtwagen. Om het transport efficiënt in te richten halen de handelaren de kalveren bij verschillende melkveehouders op om ze vervolgens te verkopen op verzamelplaatsen.
27. Nederland kent, ten opzichte van het aantal in Nederland geslachte kalveren, een beperkt aanbod van nuchtere kalveren. Ongeveer de helft van de in Nederland voor de productie van kalfsvlees gehouden nuchtere kalveren wordt geïmporteerd vanuit onder meer Duitsland, Ierland, België en Denemarken (in 2019 in totaal 861.340 kalveren). Ongeveer 73 procent van deze kalveren is

⁴ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punten 9.4 en 9.5.

afkomstig uit Duitsland.⁵ Op beperkte schaal worden nuchtere kalveren vanuit Nederland geëxporteerd; in 2019 zijn 10.538 kalveren geëxporteerd.

Kalverhouderij

28. Na de inkoop worden de nuchtere kalveren gedurende een periode van ongeveer 30 tot 50 weken door kalverhouders, ook wel aangeduid als 'kalvermesters', gemest tot vette kalveren of jonge runderen. Voor het mesten tot een vet kalf zijn maximaal 8 maanden nodig en voor het mesten tot een jong rund zijn maximaal 12 maanden nodig.
29. De periode waarin een nuchter kalf wordt vetgemest wordt aangeduid als een mestronda. Kalverhouders kunnen de kalveren mesten op basis van een contract ('contract mesten') met handelaren dan wel ketenintegraties of voor eigen rekening en risico ('vrij mesten'). Indien de kalveren op basis van een contract worden vetgemest, ontvangt de kalverhouder voer en veterinaire ondersteuning van de opdrachtgever, alsmede een vergoeding voor de diensten die hij verricht. De meeste risico's zijn voor rekening van de opdrachtgever. Een contract wordt (doorgaans) voor een periode van ongeveer drie mestrondes afgesloten.
30. Tijdens een mestronda worden nuchtere kalveren gemest tot blankvleeskalveren of rosévlees kalveren (respectievelijk blankvlees jonge runderen of rosévlees jonge runderen). De huisvestingssystemen en voedingssystemen voor blankvleeskalveren en rosévleeskalveren zijn verschillend. Blankvleeskalveren worden hoofdzakelijk met kalvermelk gevoerd terwijl rosévleeskalveren hoofdzakelijk met ruwvoer worden gevoerd. Het voer dat de kalveren krijgen, bepaalt of het kalfsvlees uiteindelijk als blankvlees of rosévlees op de markt wordt verkocht. Blankvlees heeft een gepercipieerde hogere kwaliteit dan rosévlees en brengt bij verkoop meer op.⁶
31. Van Dam is actief in de kalverhouderij door nuchtere kalveren vet te laten mesten bij contractpartijen en deze vervolgens te verkopen aan slachters. Van Dam heeft geen zogenoemde kalverplaatsen (een plek in een stal van een kalverhouderij) in eigendom. Dat wil zeggen dat alle kalverplaatsen die door Van Dam worden gebruikt, op contractbasis zijn overeengekomen met kalverhouderijen die namens en voor Van Dam de kalveren vetmesten.
32. Van Drie heeft in totaal circa **[vertrouwelijk]** kalverplaatsen in eigendom. Daarnaast sluit Van Drie overeenkomsten met kalverhouders voor het vetmesten van kalveren. Deze kalverhouders ontvangen een vergoeding voor de vaste lasten. Voorts voorziet Van Drie de contract mester van voer (kalvermelk en/of ruwvoer) en veterinaire ondersteuning. De kalverhouders leveren dan vervolgens de vetgemeste vette kalveren aan Van Drie voor de slacht.

Kalvermelk

33. Kalvermelk is speciaal voor kalveren ontwikkeld voer. De kalveren krijgen, in ieder geval de eerste weken, kalvermelk gevoerd. De voornaamste grondstoffen van kalvermelk zijn wei en weivetconcentraat, dierlijk en plantaardig vet en andere plantaardige grondstoffen en melkproteïnen.
34. Van Drie is producent van, en groothandel in kalvermelk. Van Drie verkoopt de door hem geproduceerde kalvermelk grotendeels binnen de Van Drie Groep. Van Dam is niet actief op deze markt en koopt zijn kalvermelk en voer in bij Van Drie en Denkvit.

Handel in vette kalveren

35. Vette kalveren die zijn gemest in opdracht van ketenintegraties met eigen slachtcapaciteit, Van Drie en Pali Group, worden geleverd aan de slachterijen van die ketenintegraties. De vette kalveren die

⁵ Cijfers Rijksdienst voor ondernemend Nederland, www.rvo.nl.

⁶ Antwoorden van Partijen d.d. 17 februari 2012 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 12.1.

zijn gemest door vrije kalverhouders en contract mesters van opdrachtgevers zonder eigen slachtcapaciteit, worden na de mestronde verkocht aan een handelaar of aan een slachterij. Het is ook mogelijk dat een vrije kalverhouder, een handelaar of een opdrachtgever zonder eigen slachtcapaciteit de vette kalveren in opdracht laat slachten bij een slachterij, om vervolgens het vlees zelf te verkopen.

36. Van Dam heeft geen slachterijen in eigendom. Van Dam mest de nuchtere kalveren tot vette kalveren (blank of rosé) en verkoopt de kalveren aan slachterijen. Van Drie koopt daarentegen nuchtere kalveren in ten behoeve van zijn eigen slachterijen. Van Drie is niet actief in de verkoop van vette kalveren maar wel in de inkoop van vette kalveren, en koopt ook kalveren in bij Van Dam.

De slacht van kalveren en verkoop van kalfsvlees

37. In Nederland zijn vier grote kalverslachterijen actief. Drie daarvan behoren tot de Van Drie groep, de vierde is Vitelco en behoort tot de Pali Group. In deze slachterijen worden naast de eigen gemeste vette kalveren, ingekochte vette kalveren geslacht. Daarnaast worden vette kalveren in opdracht van derden geslacht.
38. De vette kalveren worden geslacht om te worden verkocht als vlees. Op grond van Europese regelgeving wordt onderscheid gemaakt tussen vlees van runderen met een leeftijd van acht maanden of jonger (blank kalfsvlees en rosé kalfsvlees), en vlees van runderen met een leeftijd van tussen de acht maanden en twaalf maanden (jong rundvlees of oud rosé) en vlees van runderen ouder dan twaalf maanden (rundvlees).
39. Afnemers van kalfsvlees kunnen het hele karkas of delen van het karkas kopen in welk geval het kalfsvlees in verschillende delen wordt gesneden, overeenkomstig de specifieke snijvoorschriften van de afnemer. Dit proces leidt tot verschillende kalfsvleesproducten.
40. In 2019 werden in Nederland ongeveer 1.487.400 kalveren geslacht en bijna 160.700 jonge runderen.⁷ Van Drie gebruikt zijn slachtcapaciteit voor: (i) het slachten van vette kalveren die zij inkoop bij derden (vrije mesters, handelaren, andere ketenintegraties); (ii) het slachten van vette kalveren die door zijn contractmester zijn gemest; (iii) het slachten van vette kalveren in opdracht van andere marktpartijen (zoals handelaren en andere ketenintegraties).

Ontwikkelingen

41. De COVID-19 crisis heeft veel impact op de sector. Als gevolg van het sluiten van de horeca is de vraag naar kalfsvlees afgenomen. Vette kalveren staan hierdoor noodgedwongen langer op stal en slachterijen vriezen een deel van hun onverkochte kalfsvlees in. Tot op heden heeft de crisis nog niet geleid tot uittreding van marktpartijen. De sector verwacht herstel zodra de vraag vanuit de horeca weer aantrekt.
42. De veehouderij krijgt veel politieke en maatschappelijke aandacht. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: Ministerie van LNV) streeft naar een omslag naar een kringlooplandbouw, waarbij de Nederlandse landbouw toekomstbestendig is.⁸ Het Ministerie van LNV heeft de diverse deelsectoren in de Nederlandse veehouderij uitgenodigd om te komen met een nader uitgewerkt sectorplan gericht op versnelling van verduurzaming. De Stichting

⁷ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7123slac/table?fromstatweb>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/publicaties/2019/06/17/realisatieplan-visie-lnv-op-weg-met-nieuw-perspectief>

Brancheorganisatie Kalversector heeft hiertoe in augustus 2019 het 'Sectorplan Versnelling Verduurzaming Kalverhouderij' opgesteld.⁹

7 Relevante markten

43. In dit hoofdstuk gaat de ACM in op de mogelijke relevante markten waarop Partijen actief zijn. In paragraaf 7.1 geeft de ACM eerst de achtergrond bij de afbakening van de verschillende mogelijke markten, onder meer in relatie tot het eerdere Van Drie-Alpuro besluit¹⁰. Paragraaf 7.2 bevat een beschrijving van de relevante productmarkten en paragraaf 7.3 de relevante geografische markten.

7.1 Achtergrond bij de afbakening van markten

44. In het besluit Van Drie-Alpuro van 4 mei 2010 oordeelde de ACM dat de upstreamactiviteiten in de keten van de kalversector met elkaar samenhangen, en uiteindelijk ten dienste staan van de slacht van kalveren.¹¹ Onder de upstreamactiviteiten vallen onder meer de inkoop van nuchtere kalveren, de inkoop van mestdiensten bij kalverhouderijen en de inkoop van vette kalveren. Omdat de slachtcapaciteit doorslaggevend is in de keten, zijn alle activiteiten ten behoeve van de productie en verkoop van vlees in het besluit Van Drie-Alpuro gezamenlijk afgebakend als de slachtcapaciteit voor kalveren.¹²
45. Partijen zijn van mening dat de ACM deze beoordelingslijn uit het van Drie-Alpuro besluit dient te hanteren bij de beoordeling van de voorgenomen overname. Hierbij verwijzen Partijen naar het nog altijd bestaande Visiedocument Inkoopmacht van de ACM uit 2004, op grond waarvan de ACM in het Van Drie-Alpuro besluit oordeelde dat inkoopmacht als zodanig, zolang er voldoende concurrentie overblijft op de verkoopmarkt, niet leidt tot nadelige effecten voor de consument. Ook wijzen Partijen erop dat dit beoordelingskader is bevestigd door de rechtbank Rotterdam.¹³
46. In tegenstelling tot hetgeen Partijen aanvoeren, wordt in het Visiedocument Inkoopmacht expliciet aangegeven dat bij de beoordeling van concentraties niet alleen gekeken moet worden naar de effecten op downstreammarkten, maar ook naar mededingingsrisico's, zoals uitbuiting en uitsluiting, op upstreammarkten¹⁴. Ook volgt uit de wetsgeschiedenis dat niet enkel rekening moet worden gehouden met de structuur van de betrokken markten, maar ook met onder meer de marktpositie van de betrokken ondernemingen en de keuzemogelijkheden voor leveranciers en afnemers.^{15 16}

⁹ <https://www.kalversector.nl/publicaties/>

¹⁰ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010.

¹¹ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 32 tot en met 37.

¹² Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 44.

¹³ Aanvullende zienswijze van Partijen van 4 maart 2021 met kenmerk ACM/IN/591364, punten 4.1 - 4.6.

¹⁴ Zie Visiedocument inkoopmacht 2004, randnummer 67, 71 en 72.

¹⁵ Kamerstukken II, 2004-2005, 30071, nr 3, p.21: "Bij de beoordeling van concentraties houdt de raad afhankelijk van de omstandigheden van het concrete geval rekening met factoren zoals de structuur van alle betrokken markten, de marktpositie van de betrokken ondernemingen, de keuzemogelijkheden van leveranciers en afnemers, hun toegang tot voorzieningsbronnen en afzetmarkten, het bestaan van hinderpalen voor de toegang tot de markt, de ontwikkeling van de vraag naar en het aanbod van de betrokken goederen en diensten, alsmede de ontwikkeling van de technische en economische vooruitgang voorzover deze in het voordeel van de consument is en bijgevolg de concentratie geen significante belemmering vormt voor de mededinging (dit laatste verkort aangeduid met «efficiëntieverbeteringen»).

Daarnaast valt op te merken dat ook de Europese Commissie in haar beschikkingspraktijk aandacht besteedt aan het ontstaan van inkoopmacht, welke vervolgens kan leiden tot een beperking van effectieve mededinging op inkoopmarkten.¹⁷ Hieruit valt af te leiden dat de structuur van de markt weliswaar niet het enige relevante element vormt om rekening mee te houden, maar wel degelijk van belang kan zijn. Voorts heeft de rechtbank Rotterdam in bovengenoemde uitspraak bevestigd dat de ACM een zekere beoordelingsvrijheid heeft bij de waardering van economische feiten en omstandigheden, in het licht van de bepalingen van de Mw.¹⁸

47. Overigens dient elke voorgenomen concentratie op haar eigen merites te worden beoordeeld. Het besluit Van Drie-Alpuro dateert van elf jaar geleden; de ACM kijkt voor de beoordeling van de onderhavige voorgenomen overname naar de huidige situatie op de up- en downstreammarkten en betreft daarbij de effecten van de voorgenomen concentratie op alle relevante markten in Nederland. Onderdeel van het onderzoek naar de gevolgen van deze voorgenomen concentratie zou kunnen zijn om de ontwikkelingen op de markt sinds de voltooiing van de concentratie Van Drie-Alpuro in 2010 te bezien.
48. Om deze redenen zal de ACM in het navolgende ingaan op de afbakening van de bovenwaartse (mogelijke) markten in de keten.

7.2 Afbakening relevante productmarkten

7.2.1 Kalvermelk

49. De Europese Commissie is in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils uitgegaan van een markt voor kalvermelk, waarbij geen onderscheid hoeft te worden gemaakt naar melk die wordt gebruikt voor het vetmesten van kalveren en melk die wordt gebruikt voor het voeren van kalveren die als melkkoeien worden ingezet, omdat sprake is van aanbodssubstitutie.¹⁹
50. Op basis van de beschikkingspraktijk van de Europese Commissie, en omdat het onderzoek in de meldingsfase geen aanleiding geeft om hiervan af te wijken, gaat de ACM voor de beoordeling van de gevolgen van de onderhavige voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor kalvermelk.

7.2.2 Handel in nuchtere kalveren

51. De activiteiten van Partijen overlappen op het gebied van de inkoop van nuchtere kalveren. Tevens verkopen zowel Van Drie als Van Dam door hen ingekochte nuchtere kalveren door aan derden.²⁰ Van Dam heeft in 2019 [55-65] procent van de door hem ingekochte nuchtere kalveren doorverkocht aan derden. Van Drie heeft in 2019 [10-20] procent van de door hem ingekochte nuchtere kalveren doorverkocht aan derden.²¹

¹⁶ Zie ook Arrest van het Europese Hof in zaak C-307-18/Generics Ltd e.a. vs Competition and Markets Authority, 30 januari 2020, randnummer 39.

¹⁷ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.9409/Aurubis-Metallo, 4 mei 2020, randnummers 361-376.

¹⁸ Rb. Rotterdam 21-10-2011, ECLI:NL:RBROT:2011:BT8903.

¹⁹ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummers 12 en 13.

²⁰ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punten 9.4 en 9.5.

²¹ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 9.4.

Beschikkingspraktijk

52. De Europese Commissie is in haar beschikking Van Drie-Schils uitgegaan van een relevante markt voor de inkoop van jonge kalveren. Deze markt behelst volgens de Commissie de aankoop van tien dagen oude kalveren van de melkveehouders, met het oogmerk deze jonge kalveren vet te mesten.²²

Opvattingen van Partijen

53. Partijen stellen zich primair op het standpunt dat de inkoop van nuchtere kalveren volledig in dienst staat van de kalverhouderij en uiteindelijk de slachterij.²³ Bij de beoordeling van deze concentratie is het volgens Partijen niet aangewezen om de activiteiten betreffende de inkoop van nuchtere kalveren afzonderlijk te beoordelen van de downstreamactiviteiten van de kalfsslachterij.²⁴
54. In de Melding gaan Partijen uit van een hypothetische markt voor de inkoop van nuchtere kalveren.²⁵
55. Volgens Partijen is de markt voor de inkoop van nuchtere kalveren zeer gefragmenteerd en wordt deze gekenmerkt door (zeer) lage toetredingsdrempels. Aangezien er grote vraag naar nuchtere kalveren bestaat, en de producenten van nuchtere kalveren veelal kleinschalige melkboeren zijn met maximaal 50 koeien (en dus 50 nuchtere kalveren per jaar), is het relatief eenvoudig voor handelaren om te handelen in nuchtere kalveren.²⁶
56. De omvang van de totale markt voor de inkoop van nuchtere kalveren omvat volgens Partijen tevens nuchtere kalveren die worden gebruikt ter vervanging van melkkoeien, te weten 30 procent van de geboren kalveren. Indien er veel vraag is naar kalfsvlees zullen er meer nuchtere kalveren worden ingekocht ten dienste van de slacht (hierdoor zal het percentage van alle ingekocht nuchtere kalveren ten behoeve van de vervanging van melkkoeien dalen). Het deel van de nuchtere kalveren dat wordt gebruikt om melkkoeien te vervangen/aan te vullen is tevens beschikbaar voor de productie van kalfsvlees, afhankelijk van de vraag naar kalfsvlees.²⁷

Opvattingen van marktpartijen

57. Een aantal marktpartijen geeft aan dat bij de handel in nuchtere kalveren verschillen in prijs te noemen zijn als het gaat om het ras van het kalf. Voor de zogenoemde Belgische blauwe kalveren wordt doorgaans meer betaald dan voor de zwart-witte kalveren, omdat ze meer vlees geven en schaarser zijn in Nederland. Ook voor roodbonte kalveren wordt meer betaald dan voor een zwart-wit kalf.²⁸ Daarnaast zijn stierkalveren aantrekkelijk omdat ze bij het mesten veel kilo's aankomen.²⁹
58. De nuchtere kalveren worden naast Van Drie afgenomen door Fuite, De Heus en For Farmers. Daarnaast zijn er nog enkele vrije mesters die nuchtere kalveren inkopen. Er zijn wat handelaren die de inkoop doen, maar hun rol is beperkt. Daarbij is volgens een marktpartij meer sprake van doorschuiven van de kalveren.³⁰

---

²² Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 14.

²³ Melding, punt 49.

²⁴ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 1.3.

²⁵ Melding, punten 46-48.

²⁶ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 5.10.

²⁷ Antwoorden van Partijen van 29 december 2020 met kenmerk ACM/IN/570202. Antwoorden van Partijen van 17 februari met kenmerk ACM/IN/586282, punten 5.1 en 5.2.

²⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p.2.

²⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546662, p.2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p.4.

³⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 2.

Beoordeling door de ACM

59. Partijen zijn allebei actief op het gebied van handel in nuchtere kalveren.
60. Aan de verkoopzijde van deze handel zijn voornamelijk melkveehouders actief. Koeien die zijn bestemd voor de melkproductie moeten ongeveer elk jaar een kalf ter wereld brengen om melk te kunnen blijven produceren. Ongeveer 30 procent van de nieuwgeboren kalveren is bestemd om andere melkkoeien te vervangen.³¹ Deze kalveren worden niet op de markt gebracht voor de verkoop, maar blijven bij de melkveehouder.³² De ACM volgt hier niet het argument van Partijen dat deze kalveren ook kunnen worden verkocht als de vraag naar kalfsvlees toeneemt, en daarom bij de omvang van de markt moeten worden meegerekend. Voor melkveehouders is de melkproductie hun primaire activiteit; zij zullen ervoor willen zorgen dat de melkveestapel op peil blijft. Bij een toename van de vraag naar kalfsvlees zal de vraag naar nuchtere kalveren toenemen. Het ligt echter niet voor de hand dat melkveehouders dan ook meer nuchtere kalveren zullen gaan verkopen in plaats van deze kalveren in te zetten voor de melkveestapel.³³
61. De melkveehouders verkopen de overige kalveren, als ze tussen de veertien dagen en vijftig dagen oud zijn³⁴, aan ketenintegraties, handelaren of kalvermesters om te worden vetgemest voor de productie en verkoop van kalfsvlees.
62. Uit het marktonderzoek dat de ACM heeft uitgevoerd, komt naar voren dat bepaalde rassen van kalveren meer gewild zijn bij inkopers, omdat deze rassen zich beter lenen om vetgemest te worden en daardoor meer opbrengen bij de verkoop van het vlees. Inkooprijzen van de rassen kunnen hierdoor uiteenlopen.³⁵ Desondanks heeft de ACM geen aanwijzingen dat de verschillende rassen niet inwisselbaar zouden zijn bij de inkoop ten behoeve van het vetmesten.
63. De ACM gaat zodoende bij de beoordeling van de voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor de handel in nuchtere kalveren, zonder onderscheid naar kalverras. Op basis van geografische verschillen aan enerzijds de verkoopzijde en anderzijds de inkoopzijde van de markt (zie hiervoor randnummers 120 tot en met 126), kan de handel in nuchtere kalveren mogelijk nader worden onderscheiden in een inkoopmarkt en een verkoopmarkt. De ACM zal hier in een eventuele vergunningsfase nader onderzoek naar doen.

7.2.3 Kalverhouderij / mestdiensten

Beschikkingspraktijk

64. De Europese Commissie is in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils uitgegaan van een markt voor het vetmesten van kalveren. Hierbij vormt het vetmesten onder contract mogelijk een aparte relevante markt.³⁶

---

³¹ Antwoorden van Partijen van 17 februari met kenmerk ACM/IN/586282. Antwoorden van Partijen van 19 maart met kenmerk ACM/IN/596246, punt 4.2.

³² Antwoorden van Partijen van 19 maart 2021 met kenmerk ACM/IN/596246, punten 2.1 en 3.1. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546662, p. 2.

³³ Zie ook Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 3.

³⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 2.

³⁵ Zie bijvoorbeeld <https://www.nieuweoogst.nl/marktprijzen/nuchtere-kalveren>

³⁶ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 15.

Opvattingen van Partijen

65. Volgens Partijen staat de kalverhouderij volledig in dienst van de slachterij. Dat wil zeggen dat de vraag naar mestplekken en mestrondes volledig afhankelijk is van de vraag naar kalfsvlees.³⁷
66. Volgens Partijen bestaat de totale omvang van de markt voor de kalverhouderij uit de eigen plekken, de plekken bij contractpartijen en de plekken bij vrije mesters.³⁸ Mesters kunnen zelf kiezen of ze “vrij” zijn, in de zin dat ze voor eigen rekening en risico mesten of dat ze op contractbasis mesten voor Partijen of andere marktpartijen. Er bestaat volledige flexibiliteit in die zin dat zij op elk moment (voor contractmesters aan het einde van het (relatief) korte contract) kunnen switchen van mesten op contractbasis naar mesten voor eigen rekening en risico en vice versa, aldus Partijen.³⁹
67. Partijen gaan vervolgens in de Melding in op een hypothetische markt voor kalverhouderij.⁴⁰
68. Volgens Partijen is er geen aanleiding om onderscheid te maken tussen het mesten van blankvlees kalveren en rosékalveren. Om (puur) blank kalfsvlees te krijgen, worden de kalveren grotendeels gemest/gevoederd met kalvermelk en daarnaast aanvullend ruwvoer (de laatste jaren neemt het volume ruwvoer steeds meer toe). Om rosé kalfsvlees te krijgen worden de kalveren alleen in de startfase gemest/gevoederd met kalvermelk en daarna uitsluitend met ruwvoer. Het mesten van rosékalveren is dan ook iets goedkoper ten opzichte van het mesten van blankvleeskalveren, maar daar staat tegenover dat zij ook minder opbrengen, aldus Partijen.⁴¹ Ruwvoeder en kalvermelk zijn in Nederland en het buitenland eenvoudig verkrijgbaar, waardoor alle marktspelers desgewenst kalvermelk en ruwvoer kunnen inkopen.⁴²
69. Volgens Partijen vormen de verschillende rassen van kalveren geen afzonderlijke productmarkten omdat er volledige aanbodsubstitutie en nagenoeg volledige vraagsubstitutie bestaat. Vanuit het aanbodperspectief kunnen alle mesters of veehouders, alle verschillende rassen koeien mesten/houden.⁴³
70. Partijen geven aan dat maximaal 8 maanden nodig zijn voor het mesten tot een vet kalf, en voor het mesten tot een jong rund zijn maximaal 12 maanden nodig. De stallen die worden gebruikt voor de kalverhouderij kunnen zowel kalveren (tot 8 maanden) als jonge runderen (tussen 8 en 12 maanden) houden.⁴⁴

Opvattingen van marktpartijen

71. In Nederland zijn er ongeveer 1 miljoen kalverplaatsen bezet. Daarvan is ongeveer 60 procent voor blanke kalveren en 40 procent voor rosékalveren. Rosé kan weer onderverdeeld worden in ‘jong rosé’ tot 8 maanden en ‘oud rosé’ (ook wel jonge runderen) van 8 tot 12 maanden. Van deze 1 miljoen kalverplaatsen bestaat ongeveer 70 procent uit contractplaatsen. Ongeveer 90 procent van de blanke kalverplaatsen betreft contractplaatsen, voor rosékalveren is dit ongeveer 50-60 procent. Voor wat betreft de rosékalveren zijn de kalverhouders dus vaker vrije kalverhouder.⁴⁵

---

³⁷ Melding, punt 61.

³⁸ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 10.2.

³⁹ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 10.3.

⁴⁰ Melding, punt 57 e.v.

⁴¹ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 12.2.

⁴² Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 13.1.

⁴³ Antwoorden van Partijen van 19 maart 2021 met kenmerk ACM/IN/596246, punten 9.1 en 9.2.

⁴⁴ Melding, punt 51.

⁴⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 2. Zie ook gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 3.

72. De houderijen met blanke kalveren hebben gemiddeld 700-800 kalveren. Bij kalverhouders voor rosékalveren gaat het gemiddeld om 300 kalveren per stal.⁴⁶
73. Een contract is gemiddeld voor 3 mest rondes en wordt doorgaans op exclusieve basis met een opdrachtgever gesloten.⁴⁷ Nieuwe kalverhouderijen hebben doorgaans langere contracten, bijvoorbeeld voor 5 jaar, in verband met de benodigde investeringen en de bereidheid bij banken om deze te financieren.⁴⁸
74. Contractmesters hebben de keuze uit een groot aantal contractgevers (10 tot 15 bedrijven), waaronder Denkavit, Pali Group, een aantal marktpartijen met een vergelijkbare omvang als Van Dam, voerfirma's (o.a. De Heus, Agrifirm, For Farmers) en melkproducenten (Fuite, Klarebeek). Van Drie is de grootste contractgever, Denkavit de één na grootste.⁴⁹ Ook kan sprake zijn van grote kalverhouders die kalveren bij andere kalverhouders plaatsen.⁵⁰ De Vereniging van Kalverhouders (VVK) heeft aangegeven dat een kalverhouder in beginsel naar een andere opdrachtgever kan als het contract afloopt.⁵¹ Overstappen van mesten op contractbasis naar het zijn van vrije houder kan bijna niet, volgens de VVK, omdat banken dit liever niet financieren in verband met de risico's van het vrije mesten. Voor een vrije mester is het mogelijk om over te stappen maar mesten op contractbasis.⁵²
75. Als het gaat om een mogelijk onderscheid in de kalverhouderij tussen blankvleeskalveren en rosé kalveren, geven de meeste marktpartijen aan dat het niet eenvoudig is om over te stappen van het houden van blanke kalveren naar rosé kalveren, en vice versa. Een overstap kan wel, maar vergt aanpassingen.⁵³ Omdat het voer van blanke kalveren en dat van rosé kalveren verschilt, worden de hokken anders ingericht. Rosékalveren worden op de grond gevoerd uit zogenaamde 'U-bakken', terwijl blankvleeskalveren met melk worden gevoerd door middel van emmers met spenen erin.⁵⁴
76. Naast het voedingssysteem, is het huisvestingssysteem van rosékalveren anders dan dat van blankvleeskalveren. Rosékalveren hebben een andere (zwaardere) inventaris nodig. De mestputten van de stallen moeten op het type voer zijn ingesteld. Daarnaast is er een verschil in klimaatbeheersing. Die is afhankelijk van het volume aan kalveren dat in de stallen staat en de klimaatbeheersing wordt ingesteld op het volume vlak voor de kalveren naar de slacht gaan. Rosékalveren staan enkele maanden langer in de stallen dan blankvleeskalveren, waardoor de ventilatie voor rosékalveren op meer volume moet zijn ingesteld.⁵⁵ De stallen van blankvleeskalveren zijn vaak niet ingericht op een hoger gewicht.⁵⁶
77. Een aantal marktpartijen geeft aan dat de verschillen in de stalrichting beperkt zijn. De stallen voor blankvleeskalveren kunnen geschikt zijn voor rosékalveren, maar de stalrichting zal sneller slijten omdat rosékalveren langer op stal staan en zwaarder worden.⁵⁷ Zo zijn, als gevolg van de COVID-19 crisis, het afgelopen jaar op veel plaatsen de kalveren noodgedwongen ouder dan 8 maanden

⁴⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 3.

⁴⁷ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4.

⁴⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4.

⁴⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6.

⁵⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 3.

⁵¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4.

⁵² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 7.

⁵³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 8.

⁵⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6.

⁵⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4 en 5.

⁵⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4 en 5.

⁵⁷ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 3.

geworden omdat de vraag naar kalfsvlees stakte, aldus een marktpartij. Wel is een aantal kalveren uitgeladen om meer ruimte te krijgen voor de overige kalveren. Ook moet men volgens deze marktpartij alert zijn op de sterkte van de roostervloer; de hokken zijn er doorgaans niet voor gemaakt.⁵⁸

78. De meeste marktpartijen geven echter aan dat het niet mogelijk is om zomaar de productie te wisselen van blank naar rosé. De voersystemen en stalinrichting zijn zodanig verschillend, dat het flink wat aanpassingen vergt die kostbaar zijn. Volgens een concurrent van Partijen gaat het in beginsel om twee gescheiden markten.⁵⁹
79. Een marktpartij geeft aan dat de kosten voor de bouw van een stal waar blankvleeskalveren gemest worden, veel hoger zijn dan de kosten voor het mesten van rosékalveren. Stallen voor blankvleeskalveren zijn van roestvrijstaal gemaakt. Dit zorgt ervoor dat het kalf niet extra ijzer binnenkrijgt op basis van de huisvesting of het grondwater. Roestvrijstaal is veel duurder dan gegalvaniseerd ijzer. Een ander verschil is dat rosékalveren maïs gevoerd krijgen; daar is een maïskuil voor nodig in de stal. Om deze redenen zal een rosémester meestal ook niet kunnen overschakelen naar het mesten van blankvleeskalveren. Er moet dan een hele nieuwe stal gebouwd worden.⁶⁰

Beoordeling door de ACM

80. De nuchtere kalveren worden gedurende een periode tot 12 maanden door kalverhouders gemest tot zogeheten vette kalveren. De periode waarin een nuchter kalf wordt vetgemest wordt aangeduid als mestronda. Kalverhouders kunnen de kalveren mesten op basis van een contract met een opdrachtgever – een handelaar, integratie, veevoerb企业 of andere kalverhouder - of voor eigen rekening en risico (vrij mesten). Indien de kalveren op basis van een contract worden vetgemest, zijn de meeste risico's voor rekening van de handelaar of ketenintegratie.⁶¹ De opdrachtgever levert doorgaans het voer en de benodigde medicijnen, en betaalt de kalvermester een vergoeding voor zijn diensten. Een contract met een mester wordt meestal voor een periode van 3 mestrondas afgesloten.
81. Kalverhouders die voor eigen rekening en risico kalveren mesten, de vrije mesters, kunnen in beginsel relatief eenvoudig overstappen op het mesten op basis van een contract met een opdrachtgever. De laatste jaren is een aantal vrije mesters overgestapt naar het contractmesten, omdat dit meer zekerheid biedt en de inkomsten doorgaans hoger zijn dan bij het vrij mesten.⁶² Uit het marktonderzoek is niet naar voren gekomen in hoeverre contractmesters overstappen naar het vrij mesten.
82. Vrije mesters leveren geen mestdiensten aan opdrachtgevers, maar verkopen uiteindelijk vette kalveren op de markt aan handelaren of ketenintegraties. In beginsel kunnen opdrachtgevers de vrije mesters inschakelen als contractmester. In de praktijk komt het niet of nauwelijks voor dat kalvermesters een combinatie zijn van enerzijds vrij mester en anderzijds contractmester. Contractmesters werken doorgaans exclusief voor één opdrachtgever. Dit heeft te maken met onder meer het voer en de veterinaire ondersteuning die door de opdrachtgevers worden geleverd ten behoeve van het mesten van de kalveren. De afnemers van de mestdiensten willen door middel van

⁵⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 10.

⁵⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 7. Zie ook gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6.

⁶⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 5.

⁶¹ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 12 en 13.

⁶² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4. Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, punt 19.1.

exclusiviteit voorkomen dat de door hen geleverde middelen worden ingezet voor kalveren die niet voor hun rekening en risico worden gemest bij de betreffende kalverhouder.⁶³

83. Uit het marktonderzoek blijkt dat er belangrijke verschillen zijn in het houden en mesten van blankvleeskalveren en het houden en mesten van rosékalveren. Dit geldt in ieder geval voor kalveren tot 12 maanden, maar ook voor kalveren tot 8 maanden.
84. De ACM gaat bij de beoordeling van de voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor kalverhouderij, waarbij een nader onderscheid mogelijk is naar kalverhouderij voor blankvleeskalveren en kalverhouderij voor rosékalveren. In hoeverre een dergelijk nader onderscheid nodig is, zal in een eventuele vergunningsfase worden onderzocht. Gelet op de mogelijkheid dat vrije mesters kunnen overstappen naar het mesten op contractbasis, en andersom, acht de ACM een nader onderscheid naar een kalverhouderij op contractbasis dan wel op vrije basis, niet aangewezen.
85. Hoewel de ACM hier concludeert dat sprake is van een mogelijk onderscheid tussen blanke kalveren, rosékalveren en jonge runderen, zal de ACM in het vervolg van dit besluit deze drie typen gezamenlijk aanduiden als "kalveren", tenzij anders vermeld.

7.2.4 Handel in vette kalveren

Beschikkingspraktijk

86. De Europese Commissie is in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils uitgegaan van een markt voor de handel in kalveren, waartoe ook directe verkoop van vette kalveren aan slachterijen zou kunnen behoren.⁶⁴ Een exacte afbakening van de productmarkt heeft de Europese Commissie in het midden gelaten.

Opvattingen van Partijen

87. Partijen gaan in de Melding uit van een hypothetische markt voor de verkoop van vette kalveren.⁶⁵

Opvattingen van marktpartijen

88. Bij de afzet van (vette) kalveren is vaak sprake van tussenhandel, waarbij verschillende handelaren actief zijn.⁶⁶ Deels gaat de verkoop via handelaren. Van Drie koopt steeds vaker rechtstreeks, zodat de extra schakel er tussenuit gaat. De rol van handelaren is divers. Soms is sprake van financiering, soms leveren zij nuchtere kalveren om vervolgens slachtrijpe terug te krijgen. Houderijen werken doorgaans met dezelfde handelaren.⁶⁷
89. De blanke kalveren worden verkocht aan Pali Group, enkele exportslachterijen zoals Van Lommel (BE), Bruninghoff (DE) en eventueel naar Frankrijk. Echter, hierover moeten wel tijdig afzetafspraken gemaakt worden voor de slachtplanning. De rosékalveren gaan naar VealFine, Hoogeslag, De Rooy, Gosschalk. Dit zijn kleine slachterijen.⁶⁸

---

⁶³ Antwoorden van Partijen van 17 februari 2021 met kenmerk ACM/IN/586282, p. 20.2 en 20.3.

⁶⁴ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 16.

⁶⁵ Melding, punt 76.

⁶⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 6.

⁶⁷ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 5.

⁶⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 5.

Beoordeling door de ACM

90. Aan de verkoopzijde van deze handel zijn kalverhouders actief, die hun vetgemeste kalveren verkopen voor de slacht. Verkopers van vette kalveren zijn ook de opdrachtgevers van de kalverhouderijen, voor wie op contractbasis kalveren zijn gemest. Dit kunnen handelaren, veevoerb企业n of ketenintegraties zonder eigen slachterij zijn.
91. De inkopers van vette kalveren zijn slachterijen of (tussen)handelaren die weer doorverkopen aan de slachterijen.
92. Als het gaat om een onderscheid tussen de handel in vette blanke kalveren en de handel in vette rosé kalveren, is substitutie aan de aanbodzijde beperkt. Kalverhouderijen bieden uitsluitend één type kalf aan. Alleen de opdrachtgevers van kalverhouderijen zonder eigen slachterij, kunnen zowel blanke als rosékalveren verhandelen. Aan de vraagzijde is substitutie eveneens beperkt; inkopende kalverslachterijen slachten uitsluitend kalveren tot 8 maanden, dat voornamelijk blanke kalveren zijn. Rosékalveren van 8 tot 12 maanden worden ingekocht door runderslachterijen vanwege hun omvang.
93. De ACM gaat bij de beoordeling van de voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor de handel in vette kalveren. Of hierbij een nader onderscheid dient te worden gemaakt naar handel in vette blankvleeskalveren en handel in vette rosékalveren, zal in een eventuele vergunningsfase nader worden onderzocht.

7.2.5 Slachten van kalveren

Beschikkingspraktijk

94. In het besluit Van Drie-Alpuro van 4 mei 2010 is geoordeeld dat de upstreamactiviteiten in de keten van de kalversector met elkaar samenhangen, en uiteindelijk ten dienste staan van de slacht van kalveren.⁶⁹ In het besluit Van Drie-Alpuro is uitgegaan van een markt voor kalverslachterijen, op basis van eerdere beschikkingen van de Europese Commissie, de specifieke kenmerken van de slachtlijnen voor kalveren en de beperkte alternatieven die er bestaan voor de kalverslachterijen.⁷⁰
95. De Europese Commissie heeft in haar beschikking Van Drie-Schils geoordeeld dat het slachten van vette kalveren een aparte productmarkt vormt.⁷¹

Opvattingen van marktpartijen

96. Pali Group (Vitelco) is een van de grootste kalverslachterijen ter wereld. Zij geeft aan dat er technisch zeker de mogelijkheid is om de capaciteit uit te breiden, echter hier zitten beperkingen aan vanuit de overheid voor wat betreft vergunningen en beperkingen voor het opschalen van de keuringsarts vanuit de NVWA.⁷²
97. Vion heeft aangegeven dat runderslachterijen weliswaar kalveren kunnen slachten en dat Vion dit ook in beperkte mate doet, maar dat de snelheid in runderslachterijen veel lager ligt dan in kalverslachterijen. Dit zorgt ervoor dat het niet kostenefficiënt is om kalveren te laten slachten in een

⁶⁹ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 32 tot en met 37.

⁷⁰ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 44.

⁷¹ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 17.

⁷² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 2.

runderslachterij. Verder is het onderscheid tussen slacht van kalveren en runderen vooral een kwestie van specialisatie en focus.⁷³

98. Pali Group en Van Drie zijn de enige slachterijen in Nederland die blanke kalveren slachten.⁷⁴ Zij slachten ook rosékalveren. De resterende slachterijen slachten enkel rosékalveren.⁷⁵ Runderslachterijen zijn voor kalveren beperkt een optie, namelijk alleen voor rosé. Blanke kalveren kunnen technisch gezien ook naar runderslachterijen, maar dat is echt een andere markt en het gebeurt bijna nooit.⁷⁶

Beoordeling door de ACM

99. In Nederland zijn vier grote kalverslachterijen actief, drie daarvan behoren tot de Van Drie Group. De vierde is Vitelco, onderdeel van Pali Group. Daarnaast is een aantal kleinere kalverslachterijen actief en slachten runderslachterijen op kleine schaal kalveren.
100. Het marktonderzoek geeft aanleiding om te veronderstellen dat het slachten van kalveren tot 8 maanden een aparte productmarkt vormt. Rosékalveren tot 12 maanden worden ook wel bij runderslachterijen geslacht.
101. De ACM gaat, op basis van eerdere beschikkingen en het uitgevoerde marktonderzoek, bij de beoordeling van de voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor de slacht van kalveren, die kan worden onderscheiden van een mogelijke markt voor de slacht van jonge runderen (ook wel 'oud rosé').

7.2.6 Productie en verkoop van kalfsvlees

Beschikkingspraktijk

102. In eerdere beschikkingen van de Europese Commissie is uitgegaan van een aparte productmarkt voor de verkoop van kalfsvlees waarbij mogelijk een nader onderscheid dient te worden gemaakt naar de verkoop aan groothandelaren, retailers (supermarkten en slagers), cateraars en industriële verwerkers.⁷⁷
103. In haar besluit Van Drie-Alpuro is de NMa uitgegaan van een aparte markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees waarbij een nadere onderverdeling naar type afnemer (groothandel, retailer, cateraar of industriële verwerker) in het midden is gelaten aangezien de materiële beoordeling hierdoor niet werd beïnvloed. In de beoordeling is wel rekening gehouden met de concurrentiedruk van vlees van (jonge) runderen.⁷⁸

Opvattingen van Partijen

104. Partijen gaan uit van de markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees.⁷⁹

---

⁷³ Beantwoording vraag marktpartij met kenmerk ACM/IN/589611.

⁷⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4.

⁷⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 2.

⁷⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4.

⁷⁷ Zie beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, beschikking van de Europese Commissie van 19 maart 2004 in zaak COMP/M.3337 – Best Agrifund/Nordfleisch en de beschikking van de Europese Commissie in zaak IV/M.1313 – Danish Crown/Vestjyske Slagterier.

⁷⁸ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 58.

⁷⁹ Melding, punt 75 e.v.

Opvattingen van marktpartijen

105. Een aantal marktpartijen geeft aan dat bij de verkoop van kalfsvlees het onderscheid tussen blank kalfsvlees en rosé kalfsvlees, relevant is. Vanuit de consument bezien is het een relevant onderscheid, en voornamelijk cultureel van aard. De consumptie van kalfsvlees vindt vooral plaats in Frankrijk en Italië. De consument in deze landen zal rosékalfsvlees niet als "echt" kalfsvlees, maar als een ander product beschouwen. In Duitsland is dat deels wel het geval, maar daar is ook een substantiële rosékalfsvleesmarkt. Dit komt vooral vanwege de grote Turkse gemeenschap in Duitsland. In Nederland is er nauwelijks een markt voor kalfsvlees. Blank kalfsvlees wordt voor 98 procent geëxporteerd. Van het rosékalfsvlees blijft een klein gedeelte in Nederland achter. Nederland heeft geen kalfsvleescultuur. Het is er nauwelijks te koop en is waarschijnlijk veel te duur in de ogen van de Nederlandse consument. Alleen in de luxe horeca is blank kalfsvlees te krijgen.⁸⁰
106. Qua uiterlijk en qua smaak zit er wel verschil in beide soorten vlees. Blankvlees en rosévlees verschillen van kleur en textuur; blank vlees is malser.⁸¹ Het rosévlees is geïntroduceerd omdat blankvlees voor veel consumenten te duur is en wordt gebruikt in bereide producten. Blank vlees is een nicheproduct voor het duurdere segment.⁸²
107. Er zijn grote prijsverschillen tussen witvlees en rosévlees: voor witvlees wordt ongeveer het dubbele betaald.⁸³ Tussen blankvlees en rosévlees zit zo'n €160-170-180 opbrengstverschil per kalf, het gaat om zo'n €1 per kilo (blankvlees zit rond de €4,50, rosévlees rond de €3,40 per kilo voor een kalf van 8 maanden).⁸⁴
108. Ook de marketing achter blankvlees is anders. Van Drie is in staat geweest om blankvlees binnen Europa te vermarkten als een kwaliteitsproduct. Rosévlees en rundvlees liggen dicht bij elkaar, maar blank kalfsvlees zit nog een aantal segmenten daarboven.⁸⁵
109. Over de afnemers van kalfsvlees geeft Pali Group aan dat inderdaad sprake is van verschillen bij de productie. Kalfsvlees dat voor consumentengebruik is klaargemaakt is bewerkelijker, omdat het in kleinere stukken wordt gesneden, er materiaal wordt afgehaald en het op een andere wijze wordt verpakt dan vlees voor de horeca, dat in grotere stukken wordt aangeleverd. Van een stuk vlees van 5 kg houd je 3,7 kg over als het voor de retail gebruikt wordt. Op die 3,7 kg moet dan meer worden verdiend. Voor de 1,3 kg moet een andere bestemming worden gevonden, maar dat vlees is fors minder waard.⁸⁶

Beoordeling door de ACM

110. De ACM gaat, op basis van eerdere beschikkingen en het uitgevoerde marktonderzoek, bij de beoordeling van de voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees. Of hierbij een nader onderscheid gemaakt dient te worden naar type afnemer zal in een eventuele vergunningsfase nader worden onderzocht. Ook een mogelijk nader onderscheid naar de productie en verkoop van blankvlees versus rosévlees zal in een eventuele vergunningsfase worden onderzocht.

⁸⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p.7.

⁸¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4.

⁸² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4.

⁸³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 5.

⁸⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4.

⁸⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6.

⁸⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 7.

7.3 Relevante geografische markten

7.3.1 Kalvermelk

Standpunt van Partijen

111. Partijen stellen dat de markt voor kalvermelk ten minste Europees in omvang is.⁸⁷

Beoordeling door de ACM

112. In lijn met eerdere besluiten⁸⁸ gaat de ACM voor de beoordeling van de onderhavige voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke Europese markt voor kalvermelk. De exacte afbakening van de markt kan in het midden gelaten worden aangezien dit geen invloed heeft op de materiële beoordeling van de concentratie.

7.3.2 Handel in nuchtere kalveren

Beschikkingspraktijk

113. De Europese Commissie gaat in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils in op de geografische dimensie van de relevante markt voor de inkoop van nuchtere kalveren (*young calves*).⁸⁹ Partijen in de zaak beargumenteerden dat transportafstanden opliepen tot 2.000 kilometer. Uit het marktonderzoek van de Europese Commissie kon niet worden vastgesteld dat door deze lange afstandshandel voldoende concurrentiedruk werd uitgeoefend op lokale inkopen. De Europese Commissie stelde vast dat de geografische markt voor de inkoop van nuchtere kalveren ten minste nationaal is maar liet de exacte afbakening van de geografische markt in het midden.

Opvattingen van Partijen

114. Partijen zijn van mening dat de geografische markt heel Europa, maar ten minste een Noordwest-Europese markt, omvat, gezien de omvang van de grensoverschrijdende handel en het feit dat nuchtere kalveren eenvoudig over grote afstanden vervoerd kunnen worden. Volgens Partijen zijn de prijzen in heel Europa nagenoeg gelijk en zijn de transportkosten relatief laag.⁹⁰

115. Volgens Partijen is er binnen Europa een radius van circa 1.500 kilometer waarbinnen nuchtere kalveren worden getransporteerd en waarbij er vrijwel geen verschil in inkoopkosten, transportkosten of enige andere handelsbelemmeringen zijn die de import aanzienlijk duurder of moeilijker zouden maken. Zelfs als een afstand niet binnen 19 uur kan worden gehaald zijn de extra kosten per nuchter kalf zeer beperkt in het algehele kostenplaatje per kalf, dat deze geen extra barrière opwerpen tegen de import uit dergelijke landen.⁹¹

---

⁸⁷ Melding, punt 64.

⁸⁸ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 21.

⁸⁹ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 22.

⁹⁰ Melding, punt 45.

⁹¹ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 1.16. Het algehele kostenplaatje per kalf is volgens Partijen alle kosten die gemoeid gaan voor het mesten van een nuchter kalf tot vet kalf (gemiddeld circa EUR 800,-).

116. Verder merken Partijen op dat op beperkte schaal nuchtere kalveren vanuit Nederland worden geëxporteerd.⁹²

Opvattingen van marktpartijen

117. Marktpartijen die als inkoper van nuchtere kalveren actief zijn geven aan dat zij hoofdzakelijk Nederlandse nuchtere kalveren inkopen.⁹³ Daarnaast geven deze partijen aan dat zij ook nuchtere kalveren importeren uit andere Europese landen. De geïmporteerde nuchtere kalveren zijn voor een groot deel afkomstig uit Duitsland. Een aantal van deze marktpartijen importeert ook nuchtere kalveren uit België, Luxemburg, Denemarken en Ierland.⁹⁴
118. Volgens brancheorganisaties en onafhankelijke onderzoeksinstituten wordt ongeveer de helft van de in Nederland aanwezige nuchtere kalveren bestemd voor de vleeskalverhouderij geïmporteed uit andere Europese landen.⁹⁵
119. Hoewel er op grote schaal wordt geïmporteed geven marktpartijen aan dat vrijwel geen export van nuchtere kalveren plaatsvindt.⁹⁶ Dit heeft volgens marktpartijen te maken met de volgende aspecten:
- In andere landen is er een gebrek aan kalverplaatsen om de nuchtere kalveren te mesten tot vette kalveren;
  - In het buitenland bestaat geen vraag naar Nederlandse nuchtere kalveren, onder andere vanwege een voorkeur voor nuchtere kalveren van eigen bodem;
  - Nederlandse nuchtere kalveren zijn, gezien de kwaliteit, relatief hoog geprijsd in vergelijking met kalveren uit omliggende landen;
  - Verkopers van Nederlandse nuchtere kalveren zijn niet bereid om over grotere afstanden te transporteren om hun kalveren af te zetten.

Beoordeling door de ACM

120. Voor de geografische marktafbakening is het relevant om rekening te houden met import- en exportstromen en in hoeverre Nederlandse inkopers van nuchtere kalveren concurrentiedruk uitoefenen op inkopers uit andere Europese landen en vice versa.
121. Zowel Partijen als marktpartijen merken op dat er aanzienlijke importstromen bestaan voor wat betreft nuchtere kalveren. In Nederland zijn onvoldoende nuchtere kalveren om te voorzien in de vraag van ketenintegraties en slachterijen. Derhalve worden nuchtere kalveren uit andere Europese landen geïmporteed om te voorzien in de capaciteit van de Nederlandse kalverhouderij en vervolgens de slachterij. De aanzienlijke importstromen worden ook weergegeven in de importcijfers voor nuchtere kalveren. In 2019 werden 861.340 kalveren geïmporteed in Nederland.⁹⁷

---

⁹² Melding, punt 44.

⁹³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 2, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 2.

⁹⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 2, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 2.

⁹⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 8, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 6.

⁹⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 6 en 7, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 5, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547614, p. 3.

⁹⁷ Bron: RVO

122. Aan de andere kant geven Partijen en marktpartijen aan dat in de praktijk bijna geen export plaatsvindt. Volgens marktpartijen zien verkopers van nuchtere kalveren geen mogelijkheid om hun kalveren buiten Nederland af te zetten en hebben inkopers uit andere Europese landen geen interesse in Nederlandse nuchtere kalveren. De cijfers met betrekking tot de export van kalveren geven weer dat de export in vergelijking met de import erg beperkt is. Zo werden in 2019 enkel 10.538 kalveren geëxporteerd naar het buitenland.⁹⁸
123. Nederlandse inkopers van nuchtere kalveren zijn actief in andere Europese landen en oefenen daarmee concurrentiedruk uit op de inkopers in de desbetreffende landen. Uit het onderzoek van de ACM blijkt echter dat deze concurrentiedruk eenzijdig is. Inkopers uit andere Europese landen zijn niet actief in Nederland voor de inkoop van Nederlandse nuchtere kalveren. Nederlandse inkopers ondervinden derhalve nauwelijks tot geen concurrentiedruk van inkopers van nuchtere kalveren uit andere Europese landen.
124. Uit het marktonderzoek van de ACM blijkt dat verkopers van nuchtere kalveren, zijnde melkveehouders en handelaren, geen afzetmogelijkheden zien buiten Nederland.
125. Hoewel de importstromen voor nuchtere kalveren aanzienlijk zijn ziet de ACM dat er onvoldoende concurrentiedruk uitgaat van inkopers uit andere Europese landen bij de inkoop van Nederlandse nuchtere kalveren. Vanuit de verkoopkant bezien lijkt er ook weinig tot geen mogelijkheid te zijn om Nederlandse nuchtere kalveren in het buitenland af te zetten.⁹⁹ Gelet op het voorgaande kan de ACM niet zonder meer uitgaan van een breder dan nationale markt voor de verkoop van nuchtere kalveren. Derhalve gaat de ACM in onderhavige besluit uit van een nationale markt voor de handel in nuchtere kalveren.
126. De ACM gaat voor de beoordeling van onderhavige voorgenomen concentratie in dit besluit uit van een mogelijke nationale markt voor de handel in nuchtere kalveren. In een eventuele vergunningsfase zal de ACM nader onderzoek doen naar de omvang van de geografische markt.

7.3.3 Kalverhouderij/mestdiensten

Beschikkingspraktijk

127. De Europese Commissie heeft in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils de exacte geografische afbakening van de relevante markt voor de kalverhouderij (*fattening of calves*) open gelaten aangezien een eventuele nauwere (nationale) afbakening van de markt geen invloed zou hebben op de materiële beoordeling van de concentratie.¹⁰⁰

Opvattingen van Partijen

128. Partijen stellen zich op het standpunt dat de relevante geografische markt voor de kalverhouderij ruimer is dan nationaal.¹⁰¹ Volgens Partijen wordt dit geïllustreerd doordat een groot aantal partijen in meerdere landen binnen heel Europa actief is. Van Drie laat vette kalveren vanuit kalverhouderijen in België naar Frankrijk of Nederland exporteren voor de slacht. Verder stellen Partijen dat Van Dam en Denkvit een hoeveelheid vette kalveren exporteren naar België. Volgens Partijen komt de schatting

---

⁹⁸ Bron: RVO

⁹⁹ Vanuit de verkoopzijde van de markt zijn vooral melkveehouders en handelaren actief als verkopers van nuchtere kalveren.

¹⁰⁰ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 23.

¹⁰¹ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punten 6.1 – 6.8.

van import naar Nederland en export uit Nederland van vette kalveren (samen genomen) neer op ongeveer 100.000 vette kalveren per jaar.

129. Partijen geven ook aan dat een rendabele (maximale) transporttijd voor vette kalveren 28 uur bedraagt. Dit is ook toelaatbaar op grond van Europese regelgeving. Daarnaast stellen Partijen dat de kalverhouders van Van Drie zich bevinden binnen een straal van 1.000 kilometer van de slachthuizen die Van Drie gebruikt.

Opvattingen van marktpartijen

130. Marktpartijen geven aan dat kalverhouderijen in het buitenland vooral gericht zijn op het mesten van kalveren uit eigen land. Zij mesten dan ook geen kalveren die in Nederland worden geslacht. Verder zijn er vrijwel geen ondernemingen uit het buitenland die hun kalveren (onder contract) laten mesten in Nederland. Volgens marktpartijen heeft de Belgische ketenintegratie Van Lommel wel een aantal stallen in Nederland waar zij hun kalveren laten mesten, maar dat is een bijna verwaarloosbaar aantal.¹⁰²

Beoordeling door de ACM

131. De argumenten van Partijen die pleiten voor een groter dan nationale markt voor de kalverhouderij/mestdiensten zijn vooral gebaseerd op de stelling dat een groot aantal marktpartijen actief is in meerdere landen en dat er exportstromen voor vette kalveren bestaan. Daarnaast stellen Partijen dat de maximale transportafstand van kalverhouderij naar slachterij ongeveer 1.000 kilometer is. De ACM is van oordeel dat deze argumenten vooral zien op de mogelijke geografische markt voor de handel in vette kalveren en niet zozeer op de geografische markt voor de kalverhouderij/mestdiensten. Voor de afbakening van de geografische markt voor de kalverhouderij/mestdiensten is namelijk relevant in hoeverre marktpartijen in Nederland ervoor (kunnen) kiezen om hun nuchtere kalveren in het buitenland te laten mesten, en in hoeverre marktpartijen vanuit het buitenland ervoor (kunnen) kiezen hun nuchtere kalveren in Nederland te laten mesten.
132. Uit de geringe exportstromen van nuchtere kalveren blijkt dat vrijwel alle in Nederland geboren nuchtere kalveren en geïmporteerde nuchtere kalveren door Nederlandse kalverhouders worden gemest.¹⁰³ Verder blijkt uit het onderzoek van de ACM dat er vrijwel geen kalverhouderijen in Nederland onder contract kalveren mesten voor marktpartijen in het buitenland en vice versa.¹⁰⁴
133. Op grond van het voorgaande is het voor de ACM in deze fase van het onderzoek onvoldoende bewezen dat de markt voor de kalverhouderij/mestdiensten een ruimer dan nationale geografische reikwijdte kent. Aangezien het op dit moment niet uitgesloten kan worden dat sprake is van een nationale markt wil de ACM in een eventuele vergunningsfase nader onderzoek verrichten naar de afbakening van de geografische markt voor de kalverhouderij/mestdiensten.
134. Voor de beoordeling in onderhavig besluit gaat de ACM derhalve uit van een nationale markt voor de kalverhouderij/mestdiensten.

¹⁰² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 2.

¹⁰³ Bron: RVO

¹⁰⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 2.

7.3.4 Handel in vette kalveren

135. De Europese Commissie heeft in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils aangegeven dat het niet kan worden uitgesloten dat er een nationale markt bestaat voor de handel in vette kalveren. Echter, de exacte geografische afbakening van de markt is open gelaten aangezien ook een eventuele nationale afbakening van de markt niet van invloed was op de materiële beoordeling van de concentratie.¹⁰⁵

Opvattingen van Partijen

136. Partijen stellen dat Van Drie zijn in België gemeste kalveren exporteert naar Frankrijk en Duitsland voor de slacht. Ook Van Dam exporteert ongeveer **[vertrouwelijk]** van de in Nederland gemeste kalveren naar België en Frankrijk.¹⁰⁶
137. Partijen geven daarnaast aan dat concurrenten eveneens vette kalveren importeren en exporteren. Zo exporteert Lornoy ongeveer **[vertrouwelijk]** vette kalveren van België naar Frankrijk, en Denkvit ongeveer **[vertrouwelijk]** vette kalveren van Nederland naar België. Ook Paridaans exporteert vette kalveren uit België naar Nederland.¹⁰⁷
138. Verder merken Partijen op dat de kalverhouderijen van Van Drie zich bevinden binnen een straal van 1.000 kilometer van de slachterijen van Van Drie. Op grond van Verordening 1/2005 mogen vette kalveren worden vervoerd voor een periode van twee maal veertien uur, met een rustpauze van een uur. De pauze van een uur leidt niet tot aanzienlijk hogere kosten, aangezien de kalveren tijdens de rustpauze niet hoeven te worden uitgeladen. Als de vette kalveren hun bestemming niet binnen een reistijd van 28 uur hebben bereikt, moeten zij voor een periode van 24 uur rusten, wat leidt tot extra kosten. In de praktijk doet een dergelijke situatie zich echter niet voor, aangezien de gehele EER binnen 28 uur bereikt kan worden.¹⁰⁸

Opvattingen van marktpartijen

139. Volgens marktpartijen vindt er inderdaad export plaats van in Nederland gemeste kalveren. Zo exporteert een aantal marktpartijen vette kalveren naar België.¹⁰⁹ Eén marktpartij geeft aan vette kalveren te verkopen in Spanje, Ierland, Polen en Engeland.¹¹⁰ Een ander partij verkoopt vette kalveren voornamelijk in Nederland maar merkt op dat er ook alternatieve afzetmogelijkheden beschikbaar zijn.¹¹¹
140. Hoewel er export plaatsvindt geeft één marktpartij aan dat het aantal geëxporteerde kalveren niet groot is gezien de beperkte slachtcapaciteit in het buitenland.¹¹² Ook brancheorganisaties geven aan dat er in beperkte mate vette kalveren worden geëxporteerd uit Nederland vanwege het gebrek aan slachtcapaciteit in het buitenland en de extra kosten voor het keuren van de kalveren in de desbetreffende landen. Daarnaast komt export naar verder gelegen landen zoals Italië in beperkte

¹⁰⁵ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummer 24.

¹⁰⁶ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 6.3.

¹⁰⁷ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 6.4.

¹⁰⁸ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punten 6.6 en 6.7.

¹⁰⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 6, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 5.

¹¹⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547781, p. 2.

¹¹¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 3.

¹¹² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 6.

mate voor aangezien het vanuit een kostenooptpunt niet wenselijk is om dergelijke afstanden af te leggen.¹¹³

Beoordeling door de ACM

141. Partijen en marktpartijen geven aan dat er enige mate van export van vette kalveren plaatsvindt. Echter lijkt het zo te zijn dat de slachtcapaciteit in het buitenland onvoldoende ruimte biedt om een significant gedeelte van de in Nederland gemeste kalveren te laten slachten in het buitenland. Ook cijfers met betrekking tot exportstromen van kalveren laten zien dat de export in vergelijking met het aantal slachtingen in zeer beperkte mate plaatsvindt.¹¹⁴ Daarnaast blijkt uit het marktonderzoek van de ACM dat slachterijen in het buitenland mogelijk geen interesse hebben om Nederlandse vette kalveren in te kopen.¹¹⁵
142. In deze fase van het onderzoek is onvoldoende duidelijk of de handel in vette kalveren een ruimer dan nationale geografische reikwijdte kent. Aangezien het op dit moment niet uitgesloten kan worden dat er sprake is van een nationale markt wil de ACM in een eventuele vergunningsfase nader onderzoek verrichten naar de afbakening van de geografische markt voor de handel in vette kalveren.
143. Voor de beoordeling van de voorgenomen concentratie gaat de ACM in dit besluit uit van een nationale markt voor de handel in vette kalveren.

7.3.5 Productie en verkoop van kalfsvlees

Beschikkingspraktijk

144. De Europese Commissie heeft in haar beschikking in de zaak Van Drie-Schils aangegeven dat de markt voor de verkoop van kalfsvlees mogelijk Europees is, hoewel een aantal afnemers heeft onderstreept dat er nationale voorkeuren bestaan. De Europese Commissie heeft de exacte geografische afbakening van de markt open gelaten aangezien ook een eventuele nationale afbakening van de markt niet van invloed was op de materiële beoordeling van de concentratie.¹¹⁶
145. De NMa heeft in Van Drie-Alpuro de markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees afgebakend als een Europese markt. Dit had voornamelijk te maken met de aanzienlijke exportstromen van kalfsvlees, de geringe transportkosten, de mogelijkheid voor de Nederlandse afnemers om kalfsvlees van buiten Nederland te kunnen betrekken en de afwezigheid van sterke Nederlandse consumentenvoorkeuren.¹¹⁷

Opvattingen van Partijen

146. Partijen geven aan dat de factoren, zoals vermeld in het besluit Van Drie-Alpuro, gelijk zijn gebleven en sluiten zich aan bij de Europese reikwijdte van de geografische markt.¹¹⁸

Opvattingen van marktpartijen

147. Twee marktpartijen geven aan dat er vrijwel geen kalfsvlees wordt geïmporteerd in Nederland.¹¹⁹

¹¹³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 5.

¹¹⁴ Bron: RVO

¹¹⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 7.

¹¹⁶ Beschikking van de Europese Commissie in zaak M.3535/Van Drie-Schils, 8 december 2004, randnummers 26 en 27.

¹¹⁷ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 59-67.

¹¹⁸ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 5.7

148. Daarnaast geven marktpartijen aan dat er nationale voorkeuren bestaan voor bepaalde typen kalfsvlees, waarbij sommige landen blank kalfsvlees prefereren, terwijl in andere landen veel rosé vlees wordt geconsumeerd.¹²⁰

Beoordeling door de ACM

149. Hoewel de NMa in Van Drie-Alpuro de geografische markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees als Europees heeft afgebakend, is vastgesteld dat er voor de totale verbruik van kalfsvlees in Nederland slechts ongeveer 7 procent werd geïmporteerd.¹²¹ Hoewel de NMa in Van Drie-Alpuro de geografische markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees als Europees heeft afgebakend, is vastgesteld dat er voor het totale verbruik van kalfsvlees in Nederland slechts ongeveer 7 procent werd geïmporteerd.¹²²
150. In het marktonderzoek van de ACM in onderhavige zaak, hebben marktpartijen aangegeven dat er vrijwel geen import van kalfsvlees vanuit het buitenland plaatsvindt. Daarom is het de vraag in hoeverre buitenlandse aanbieders concurrentiedruk kunnen uitoefenen op Nederlandse aanbieders van kalfsvlees in Nederland. Daarnaast heeft de ACM aanwijzingen dat sprake is van verschillende nationale voorkeuren voor bepaalde typen kalfsvlees. De ACM acht het daarom niet geheel uitgesloten dat, vanuit een inkooperspectief, sprake is van één of meer nationale markten voor kalfsvlees.¹²³
151. Op grond van bovenstaande acht de ACM niet uitgesloten dat nader onderzoek moet worden verricht naar de geografische markt voor de productie en verkoop van kalfsvlees in een eventuele vergunningsfase. Voor de beoordeling in onderhavig besluit gaat de ACM derhalve uit van de kleinste mogelijke markt, een nationale markt voor de verkoop van kalfsvlees.

8 Beoordeling van de concentratie

152. In dit hoofdstuk beoordeelt de ACM de mogelijke gevolgen van de voorgenomen overname van Van Dam door Van Drie. De ACM gaat in paragraaf 8.1 eerst kort in op de achtergrond bij de beoordeling, gaat vervolgens in paragraaf 8.2 in op de marktaandelen en in paragraaf 8.3 op de mogelijke gevolgen van de concentratie.

8.1 Achtergrond bij de beoordeling

153. In het besluit Van Drie-Alpuro van 4 mei 2010 heeft de ACM de gevolgen van de concentratie op de verschillende upstreamactiviteiten beoordeeld in het licht van de uiteindelijke gevolgen voor de consument.¹²⁴ Daarbij heeft de ACM geconcludeerd dat toegenomen inkoopmacht van Van Drie als gevolg van de overname geen verstoring van de verkoopmarkt voor kalfsvlees tot gevolg zou

¹¹⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 8, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 5.

¹²⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 7, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 4, gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3.

¹²¹ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 61.

¹²² Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 61.

¹²³ Een of meer nationale markten, nu de ACM in paragraaf 7.2.6 heeft geconcludeerd dat mogelijk sprake is van aparte relevante productmarkten voor blank vlees, rosé vlees en jong rundvlees.

¹²⁴ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummer 29.

hebben.¹²⁵ De ACM zag daarom geen reden om aan te nemen dat de concentratie de daadwerkelijke mededinging zou kunnen belemmeren.¹²⁶

154. Partijen zijn van mening dat er bij de overname van Van Dam eveneens geen mededingingsrechtelijke bezwaren ontstaan en dat de ACM bij de beoordeling van de onderhavige concentratie eenzelfde benadering zou moeten hanteren als bij de behandeling van Van Drie-Alpuro. Partijen verwijzen hierbij naar het Visiedocument Inkoopmacht uit 2004, op grond waarvan de NMa in Van Drie-Alpuro oordeelde dat inkoopmacht als zodanig, zolang er voldoende concurrentie overblijft op de verkoopmarkt, niet leidt tot nadelige effecten voor de consument. Ook wijzen Partijen erop dat dit beoordelingskader is bevestigd door de rechtbank Rotterdam.¹²⁷
155. Zoals reeds toegelicht in randnummer 46 is de ACM van mening dat de zij er, mede op basis van het Visiedocument Inkoopmacht, toe gehouden is ook te kijken naar mededingingsrisico's op upstreammarkten. Bovendien beoordeelt de ACM, zoals in randnummer 47 aangegeven, de onderhavige concentratie in het licht van de huidige marktomstandigheden. In het onderstaande zal de ACM dan ook ingaan op de mogelijke gevolgen van de voorgenomen concentratie voor zowel de upstreammarkten als de downstreammarkt.

8.2 Marktaandeelen

156. In deze paragraaf laat de ACM zien welke gevolgen de concentratie heeft voor de marktaandeelen van Partijen. Dit wordt achtereenvolgens gedaan voor: (i) de mogelijk nationale markt voor de handel in nuchtere kalveren; (ii) de mogelijk nationale markt voor de kalverhouderij/mestdiensten; (iii) de mogelijk nationale markt voor de handel in vette kalveren; (iv) de mogelijke nationale markt voor de kalverslacht; en (v) de mogelijk nationale markt voor de verkoop van kalfsvlees.
157. Zoals hierna blijkt, leidt de voorgenomen concentratie er mogelijk toe dat voor een aantal mogelijke relevante markten een geconcentreerde markt ontstaat of een al bestaande machtspositie wordt verstevigd. In de vleeskalverenketen is een aantal ketenintegraties actief, waarvan Van Drie de grootste speler is. Na de overname van Van Dam verstevigt Van Drie zijn positie ten opzichte van de andere ketenintegraties en andere marktpartijen.
158. Bij de berekening van de marktaandeelen is uitgegaan van de data van Partijen, marktpartijen en openbaar beschikbare data voor het jaar 2019.¹²⁸ Hoewel COVID-19 een impact heeft op de sector, heeft de ACM op dit moment geen reden om aan te nemen dat het beeld ten aanzien van de marktaandeelen van Partijen in 2020 significant afwijkt van 2019.

¹²⁵ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 80 en 81.

¹²⁶ Besluit van de NMa in zaak 6891/Van Drie-Alpuro, 4 mei 2010, randnummers 82 en 83.

¹²⁷ Aanvullende zienswijze van Partijen van 4 maart 2021 met kenmerk ACM/IN/591364, punt 4.1 - 4.6

¹²⁸ Eurostat, CBS, RVO.

Handel in nuchtere kalveren

Tabel 2: Marktaandelen inkoop nuchtere kalveren.

	Exclusief import		Inclusief import	
	# kalveren	%	# kalveren	%
Markttotaal	1.057.849	100%	1.919.189	100%
Van Drie	[vertrouwelijk]	[50-60]%	[vertrouwelijk]	[40-50]%
Van Dam	[vertrouwelijk]	[0-10]%	[vertrouwelijk]	[10-20]%
Gezamenlijk	[vertrouwelijk]	[60-70]%	[vertrouwelijk]	[50-60]%
Pali Group	[vertrouwelijk]	[10-20]%	[vertrouwelijk]	[10-20]%
Denkavit	x	x	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Fuite	x	x	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Overig	x	x	[vertrouwelijk]	[10-20]%

Kalverhouderij/ inkoop mestdiensten

Tabel 3: Marktaandelen kalverhouderij/ inkoop mestdiensten.¹²⁹

	Blanke kalveren		Rosékalveren		Jonge runderen		Totaal	
	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%
Markttotaal	1.073.286	100%	308.017	100%	192.306	100%	1.573.609	100%
Van Drie	[vertr.]	[40-50]%	[vertr.]	[10-20]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertrouwelijk]	[30-40]%
Van Dam	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Gezamenlijk	[vertr.]	[50-60]%	[vertr.]	[10-20]%	[vertr.]	[10-20]%	[vertrouwelijk]	[30-40]%
Denkavit	x	x	x	x	x	x	[vertrouwelijk]	[10-20]%
Fuite	x	x	x	x	x	x	[vertrouwelijk]	[10-20]%
Pali Group	x	x	x	x	x	x	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Overig	x	x	x	x	x	x	[vertrouwelijk]	[30-40]%

Handel in vette kalveren

Tabel 4: Marktaandelen inkoop vette kalveren.

	Blanke kalveren		Rosékalveren		Jonge runderen		Totaal	
	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%
Markttotaal	541.658	100%	220.023	100%	177.863	100%	939.544	100%
Van Drie	[vertr.]	[60-70]%	[vertr.]	[30-40]%	[vertr.]	[50-60]%	[vertr.]	[50-60]%
Van Dam	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%
Gezamenlijk	[vertr.]	[60-70]%	[vertr.]	[30-40]%	[vertr.]	[50-60]%	[vertr.]	[50-60]%

¹²⁹ Deze marktaandelen zijn berekend op basis van het totaal aantal vette kalveren in Nederland voorafgaand aan export.

Tabel 5: Marktaandelen vette kalveren (incl. zelf gemeste kalveren Van Drie en Van Dam).

	Blanke kalveren		Rosékalveren		Jonge runderen		Totaal	
	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%	# kalveren	%
Markttotaal	1.073.286	100%	308.017	100%	192.306	100%	1.573.609	100%
Van Drie	[vertr.]	[80-90]%	[vertr.]	[30-40]%	[vertr.]	[50-60]%	[vertr.]	[60-70]%
Van Dam	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[0-10]%	[vertr.]	[10-20]%	[vertr.]	[0-10]%
Gezamenlijk	[vertr.]	[80-90]%	[vertr.]	[30-40]%	[vertr.]	[60-70]%	[vertr.]	[70-80]%

Kalverslacht

Tabel 6: Marktaandelen kalverslacht.¹³⁰

	# slachtingen	%
Markttotaal	1.648.100	100%
Van Drie	[vertrouwelijk]	[60-70]%
Pali Group (Vitelco)	[vertrouwelijk]	[20-30]%
Fuite	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Roerink	[vertrouwelijk]	[0-10]%
Gosschalk	[vertrouwelijk]	[0-10]%

Verkoop kalfsvlees

Tabel 7: Marktaandelen verkoop kalfsvlees in Nederland.¹³¹

	Blank kalfsvlees		Rosévlees		Jong rundvlees		Totaal	
	x1000 ton	%	x1000 ton	%	x1000 ton	%	x1000 ton	%
Van Drie	[vertr.]	[20-30]%	[vertr.]	[20-30]%	[vertr.]	[40-50]%	[vertr.]	[20-30]%
Totaal	19.010	100%	3.456	100%	5.185	100%	27.651	100%

8.3 Beoordeling van de gevolgen van de concentratie

8.3.1 Kalvermelk

Opvattingen van Partijen

159. Partijen menen dat er na de overname geen risico is dat concurrenten van Van Dam in de kalverhouderij worden afgeschermd van een belangrijke leverancier van kalvermelk, nu Van Drie slechts een beperkt marktaandeel heeft op de upstream-markt voor de verkoop van kalvermelk aan derden ([10-20] procent). Omdat Van Dam een beperkt marktaandeel heeft in de kalverhouderij ([0-

¹³⁰ Bron: CBS, voor markttotaal. Cijfers marktpartijen zijn op basis van schatting van Partijen.

¹³¹ Bron: Verstrekte cijfers van Partijen

10] procent), worden concurrenten van Van Drie in de productie van kalvermelk volgens Partijen ook niet afgeschermd van een belangrijke afnemer.¹³²

Beoordeling door de ACM

160. Gelet op de beperkte verkoop van kalvermelk aan derden door Van Drie¹³³ op een mogelijke Nederlandse markt voor kalvermelk, in combinatie met de positie van Van Dam op het gebied van de kalverhouderij¹³⁴, ziet de ACM geen risico's voor de mededinging als gevolg van onderhavige concentratie.

8.3.2 Handel in nuchtere kalveren

Opvattingen van Partijen

161. Met betrekking tot de markt voor handel in nuchtere kalveren zijn Partijen, zoals aangegeven, van mening dat het gaat om een (Noordwest-)Europese markt en dat er geen risico bestaat op een significante belemmering van de mededinging. Dit geldt volgens Partijen eveneens wanneer toch wordt uitgegaan van een nationale markt voor de handel in nuchtere kalveren.¹³⁵ Partijen beargumenteren dit als volgt.

162. Allereerst stellen Partijen zich op het standpunt dat de hypothetische nationale markt voor de inkoop van nuchtere kalveren erg gefragmenteerd is en wordt gekenmerkt door (zeer) lage toetredingsdrempels.¹³⁶ Op deze markt zijn grote spelers actief zoals Denkvit, Euroveal/Fuite en Van Beek, evenals vele kleinere spelers. De toename in het (hypothetische) marktaandeel van Van Drie blijft volgens Partijen beperkt met **[0-10]** procent. Bovendien is in de periode van 2017 tot 2019 het gezamenlijk marktaandeel van Partijen afgenomen, is geen sprake van langlopende contracten en levert Van Dam reeds **[vertrouwelijk]** procent van de door hem ingekochte nuchtere kalveren aan Van Drie.¹³⁷ Verder geven Partijen aan dat de inkoop van nuchtere kalveren volledig in dienst staat van de kalverhouderij en slachterij, en dat de vraag naar nuchtere kalveren daarom wordt gedreven door de vraag naar kalfsvlees. Partijen verwijzen hierbij naar de beoordeling van de NMa in het besluit Van Drie-Alpuro.¹³⁸ De downstream markt is daarin afgebakend als een Europese markt en Van Drie heeft hier een beperkt marktaandeel (**[20-30]** procent in 2019). Ook zal op deze markt geen wijziging plaatsvinden als gevolg van de overname van Van Dam.¹³⁹

163. Partijen menen verder dat de overname van Van Dam door Van Drie niet de overname van een naaste concurrent betreft, omdat de concurrentie asymmetrisch van aard is. Van Dam is immers uitsluitend actief in de upstream-markten (inkoop en handel in nuchtere kalveren, kalverhouderij en verkoop van vette kalveren), terwijl Van Drie volledig verticaal is geïntegreerd en actief is op de downstreammarkt voor de verkoop van kalfsvlees, aldus Partijen. Van Drie en Van Dam zijn, volgens

---

¹³² Melding, punten 66-69.

¹³³ Melding, punt 65.

¹³⁴ Zie Tabel 3 van dit besluit.

¹³⁵ Melding, punt 49.

¹³⁶ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, p. 9.

¹³⁷ Aanvullende zienswijze van Partijen van 4 maart 2021 met kenmerk ACM/IN/591364, punt 1.4.

¹³⁸ Melding, punt 49.

¹³⁹ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punten 6-8.

Partijen, naast concurrent ook leverancier en afnemer, zo levert Van Dam een groot percentage van zijn nuchtere kalveren aan Van Drie.¹⁴⁰

Opvattingen van marktpartijen

164. Vier marktpartijen, waaronder de Nederlandse Melkveehouders Vakbond en de Vereniging van Kalverhouders, geven aan dat mogelijk sprake zal zijn van nadelige gevolgen voor melkveehouders bij de inkoop van nuchtere kalveren. Zij verwachten dat de overname tot gevolg zal hebben dat de inkoopmacht van Van Drie toeneemt en dat Van Drie daardoor meer invloed kan uitoefenen op de prijzen voor nuchtere kalveren.¹⁴¹
165. Twee marktpartijen geven aan geen gevolgen te verwachten, omdat Van Drie nu al groot is en bepalend is voor de prijzen van nuchtere kalveren.¹⁴² Ook een onafhankelijke onderzoeksinstituting geeft aan dat Van Drie reeds dusdanig bepalend is voor de prijzen van nuchtere kalveren en dat de voorgenomen overname slechts een beperkte wijziging betreft.¹⁴³
166. Tot slot hebben vier marktpartijen aangegeven in het geheel geen gevolgen van de voorgenomen overname te verwachten.¹⁴⁴

Beoordeling door de ACM

167. Met betrekking tot de handel in nuchtere kalveren ziet de ACM een mogelijk risico dat de inkoopmacht van Van Drie als gevolg van de transactie zodanig toeneemt, dat Van Drie de mogelijkheid heeft om de inkooprijzen significant te verlagen voor Nederlandse melkveehouders, die de nuchtere kalveren leveren. Nederlandse melkveehouders lijken namelijk weinig tot geen mogelijkheden te hebben om nuchtere kalveren te exporteren (zie ook randnummer 119). Daarmee zijn Nederlandse melkveehouders afhankelijk van Van Drie, Van Dam en andere Nederlandse afnemers van nuchtere kalveren. De ACM kijkt daarom naar de inkooppositie van Partijen ten opzichte van Nederlandse leveranciers van nuchtere kalveren.
168. Op een nationale markt voor de inkoop van nuchtere kalveren heeft Van Drie een marktaandeel van **[50-60]** procent. Dit marktaandeel zal na de overname van Van Dam met **[0-10]** procent toenemen tot **[60-70]** procent. De restconcurrentie is versnipperd. De één na grootste concurrent bij de inkoop van nuchtere kalveren, Pali Group, heeft een marktaandeel van **[10-20]** procent. Volgens de vaste rechtspraak kunnen marktaandelen van 50 procent of meer op zichzelf een voldoende bewijs vormen voor het bestaan van een economische machtspositie.¹⁴⁵ Een onderneming met een economische machtspositie is in staat zich onafhankelijk te gedragen van concurrenten, afnemers en consumenten. Het huidige marktaandeel van Van Drie vormt een aanwijzing dat Van Drie op dit moment al beschikt over een economische machtspositie. Als gevolg van de overname van Van Dam zou een bestaande economische machtspositie van Van Drie kunnen worden versterkt.
169. Melkveehouders hebben beperkte mogelijkheden voor de verkoop van nuchtere kalveren. Zo is er een beperkt aantal afnemers en worden slechts op zeer beperkte schaal nuchtere kalveren vanuit

¹⁴⁰ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punten 5.15-5.17.

¹⁴¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/INT/417335, p. 1-2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 2-3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 6.

¹⁴² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547614, p. 2-3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/551108, p. 5.

¹⁴³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 4.

¹⁴⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547781, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 3-4.

¹⁴⁵ Richtsnoeren voor de beoordeling van horizontale fusies op grond van de Verordening van de Raad inzake de controle op concentraties van ondernemingen Richtsnoeren horizontale fusies, 2004/C 31/03, punt 17.

Nederland geëxporteerd (zie randnummer 119). Door de overname van Van Dam valt een belangrijk afzetkanaal voor nuchtere kalveren weg. Hierdoor hebben melkveehouders minder alternatieven tot hun beschikking wanneer Van Drie een lagere prijs zou bieden voor de nuchtere kalveren. Uit het marktonderzoek blijkt dat marktpartijen doorgaans de prijszetting van Van Drie voor nuchtere kalveren volgen. De ACM acht het dan ook niet aannemelijk dat andere marktpartijen een lagere prijszetting door Van Drie zullen disciplineren.

170. Ook acht de ACM het niet aannemelijk dat melkveehouders zelf in staat zijn een tegenwicht te bieden. Uit het marktonderzoek blijkt dat nauwelijks sprake is van onderhandelingsmacht van melkveehouders en dat melkveehouders van mening zijn dat de prijzen die in de huidige situatie voor nuchtere kalveren betaald worden, al te laag zijn.
171. De ACM verwacht dat Van Drie als gevolg van de overname van Van Dam nog beter in staat zal zijn om de prijzen voor nuchtere kalveren significant te verlagen.
172. Omdat vleeskalveren een bijproduct zijn van de melkveeindustrie, zullen prijsverlagingen voor nuchtere kalveren naar verwachting niet een significante daling van de aangeboden hoeveelheid nuchtere kalveren tot gevolg hebben. In plaats daarvan zal een prijsverlaging tot gevolg kunnen hebben dat melkveehouders minder inkomsten zullen hebben, nuchtere kalveren beneden de kostprijs verkopen en mogelijk niet in staat zijn voldoende te investeren in zaken als duurzame productie en dierenwelzijn voor nuchtere kalveren.

Tussenconclusie

173. De ACM heeft reden om aan te nemen dat de voorgenomen overname de daadwerkelijke mededinging op de Nederlandse markt voor de handel in nuchtere kalveren, of een deel daarvan, op significante wijze zou kunnen belemmeren, met name als het resultaat van het in het leven roepen of het versterken van een economische machtspositie.
174. De ACM zal in een eventuele vergunningsfase het risico op een significante prijsverlaging van nuchtere kalveren en de mogelijke gevolgen daarvan nader onderzoeken.

8.3.3 Kalverhouderij

Opvattingen van Partijen

175. Hoewel Partijen menen dat de geografische markt voor de kalverhouderij ruimer is dan nationaal, is er volgens Partijen ook op een (hypothetische) nationale markt geen sprake van een risico op een significante belemmering van de mededinging.¹⁴⁶
176. Evenals bij de inkoop van nuchtere kalveren is er volgens Partijen sprake van een erg gefragmenteerde markt waar grote spelers zoals Denkvit, Fuite en Vitelco actief zijn, evenals vele kleinere spelers. Partijen geven daarnaast aan dat de toename in marktaandeel van Van Drie (door de overname van Van Dam) beperkt blijft (minder dan **[0-10]** procent) en dat Van Dam slechts met een beperkt aantal kalvermesters contracten heeft, waardoor het aantal mesters dat aan het bestand van Van Drie wordt toegevoegd beperkt is.¹⁴⁷ Verder is het marktaandeel van Van Drie in de afgelopen jaren afgenomen (van **[30-40]** procent naar **[20-30]** procent) omdat de omvang van de markt is toegenomen tussen 2017 en 2019. Partijen stellen dat er geen risico is dat Van Drie de toename in marktaandeel kan omzetten in gunstiger voorwaarden of prijsverlagingen bij de onderhandelingen met contractpartijen voor het mesten van kalveren. Ook merken Partijen op dat de

¹⁴⁶ Melding, punt 61.

¹⁴⁷ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 11.7.

kalverhouderij, evenals de inkoop van nuchtere kalveren, volledig in dienst staat van de slachterij en verwijzen zij hierbij wederom naar de beoordeling van de ACM in Van Drie-Alpuro.¹⁴⁸

177. Verder geven Partijen aan dat de gemiddelde looptijd van contracten met kalvermesters kort is (tussen de twee en drie jaar). Partijen zijn niet in staat om niet-marktconforme voorwaarden af te dwingen, omdat concurrenten de kalvermesters in dat geval gunstiger voorwaarden kunnen bieden. Ook kunnen contractmesters ervoor kiezen om “vrije mesters” te worden.¹⁴⁹

Opvattingen van marktpartijen

178. De opvattingen van marktpartijen met betrekking tot de gevolgen van de voorgenomen overname met betrekking tot de kalverhouderij zijn gemengd.
179. Drie marktpartijen, waaronder de Vereniging van Kalverhouders, hebben aangegeven dat de overname naar verwachting nadelige gevolgen heeft voor kalverhouders, omdat er een contractgever (van Dam) wegvalt en kalverhouders in grotere mate zullen zijn aangewezen op Van Drie.¹⁵⁰ Daarentegen geven vier andere marktpartijen aan geen gevolgen te verwachten. Zij geven aan dat kalverhouders momenteel een eerlijke vergoeding ontvangen voor hun diensten en verwachten niet dat de voorgenomen overname hierin verandering zal brengen. Van Drie heeft er belang bij de kalverhouderij in stand te houden.¹⁵¹ Volgens een onafhankelijke onderzoeksinstelling ontvangen kalverhouders een stabiel en goed inkomen in ruil voor hun mestdiensten.¹⁵²
180. Van een marktpartij¹⁵³ heeft de ACM vernomen dat sprake is van vergrijzing in de kalverhouderij en dat contractgevers (zoals Van Drie en Pali Group) een nieuwe generatie kalverhouders proberen te enthousiasmeren door middel van aantrekkelijke vergoedingen. Dit zou eraan bijdragen dat de vergoedingen voor kalverhouders, ondanks de huidige economische omstandigheden, relatief stabiel zijn.

Beoordeling door de ACM

181. Als gevolg van de overname van Van Dam verkrijgt Van Drie (met een marktaandeel van **[30-40]** procent) een marktaandeel van **[30-40]** procent in de kalverhouderij. Hoewel Van Drie met dit marktaandeel veruit de grootste contractgever is voor kalverhouders en er voor kalverhouders een contractgever wegvalt (Van Dam), verwacht de ACM niet dat de voorgenomen overname tot een significante prijsverlaging zal leiden.
182. Uit het marktonderzoek blijkt overwegend dat kalverhouders op dit moment een redelijke vergoeding ontvangen voor hun mestdiensten. Op basis van het marktonderzoek heeft de ACM geen overtuigende aanwijzingen dat als gevolg van de overname, de vergoedingen zullen dalen. Hoewel verschillende marktpartijen hebben aangegeven zich zorgen te maken over het wegvallen van Van Dam als contractgever voor kalverhouders, hebben kalverhouders in het kader van de voorgenomen overname geen zorgen geuit over de hoogte van de mestvergoedingen.
183. De ACM verwacht dat Van Drie geen prikkel heeft om de vergoedingen voor kalverhouders significant te verlagen. Van Drie heeft belang bij een goede, kwalitatief hoge dienstverlening van

¹⁴⁸ Melding, punt 61.

¹⁴⁹ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punten 11.5 en 11.6.

¹⁵⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/INT/417335, p. 1. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 6.

¹⁵¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547781, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547667, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550260, p. 2.

¹⁵² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 4-5.

¹⁵³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 6.

kalverhouders; de kalverhouders zorgen er immers voor dat de nuchtere kalveren van Van Drie zodanige voeding en verzorging ontvangen, dat zij aan het einde van de mestronde in een optimale conditie zijn voor de slacht. Een significante verlaging van de vergoedingen zou ertoe kunnen leiden dat kalverhouders niet langer in staat zijn om voldoende verzorging te bieden, waardoor Van Drie niet in staat zou zijn een optimaal rendement te halen uit zijn vette kalveren. Dit in tegenstelling tot de nuchtere kalveren, die alleen gedurende de eerste weken van hun leven bij een melkveehouder verblijven, waardoor een melkveehouder minder bepalend is voor het uiteindelijke rendement. Ook ligt het risico als een nuchter kalf niet gezond is bij de melkveehouder, omdat ongezonde kalveren niet kunnen worden verkocht.¹⁵⁴ Dit in tegenstelling tot de kalverhouderij, waar de kalveren al in eigendom van Van Drie zijn.

184. Tot slot verwacht de ACM dat het significant verlagen van de vergoedingen aan kalverhouders tot gevolg zal hebben dat kalverhouders de markt zullen verlaten. Van Drie heeft er veel belang bij de kalverhouderij in stand te houden, gelet op de vergrijzing, en kan hieraan bijdragen middels redelijke vergoedingen.

Tussenconclusie

185. De ACM heeft geen reden om aan te nemen dat de voorgenomen overname de daadwerkelijke mededinging op een mogelijke Nederlandse markt voor kalverhouderij, of een deel daarvan, op significante wijze zou kunnen belemmeren, met name als het resultaat van het in het leven roepen of het versterken van een economische machtspositie.

8.3.4 Handel in vette kalveren

Opvattingen van Partijen

186. Partijen stellen dat de positie Van Dam bij de verkoop van vette kalveren beperkt is. Van Dam verkoopt een groot deel van de vette kalveren al aan Van Drie, waardoor er naar aanleiding van de overname slechts beperkte verandering plaatsvindt. Daarnaast betreft het totale aantal vette kalveren en jonge runderen dat Van Dam verkoopt slechts **[vertrouwelijk]** procent van totale vraag van Van Drie. Er bestaat daarom geen risico dat Van Drie na de overname al zijn vette kalveren en jonge runderen zal inkopen bij Van Dam; er blijft voldoende vraag naar vette kalveren van derden. Gezien het beperkte marktaandeel van Van Dam en gegeven dat Van Dam in de loop der tijd een steeds groter deel van zijn vette kalveren aan Van Drie is gaan verkopen, zullen concurrenten van Van Drie op de vleesmarkt volgens Partijen voldoende alternatieven overhouden.¹⁵⁵
187. Partijen stellen daarnaast dat Van Dam slechts een beperkt marktaandeel heeft op de upstreammarkt voor de kalverhouderij, en dat er door de kleine toevoeging aan het marktaandeel van Van Drie bijna geen sprake is van een verschuiving. Van Drie koopt veel meer vette kalveren in dan Van Dam verkoopt, zodat er ook geen afschermingsrisico bestaat van een belangrijke afnemer van vette kalveren voor concurrenten van Van Dam in de kalverhouderij.¹⁵⁶

Opvattingen van marktpartijen

188. Een drietal marktpartijen, waaronder de Vereniging van Kalverhouders, heeft aangegeven dat de toevoeging van Van Dam aan Van Drie tot gevolg zal hebben dat er minder afzetkanalen beschikbaar zijn voor vette kalveren en dat de vraag van Van Drie naar vette kalveren als gevolg van

¹⁵⁴ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547670, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3.

¹⁵⁵ Melding, punten 74-84.

¹⁵⁶ Melding, punten 85-88.

de overname zal dalen. Van Drie verkrijgt door de overname meer inkoopmacht bij de inkoop van vette kalveren, met als mogelijk gevolg lagere uitbetalingsprijzen.¹⁵⁷ Twee van deze marktpartijen, waaronder de Vereniging van Kalverhouders, geven daarbij ook aan dat Van Dam een innovatieve speler is, die alternatieve slachterijen voor vette kalveren opzoekt en daarbij bereid is meer risico's te nemen dan andere marktpartijen. Dit zou een positieve uitwerking hebben op de concurrentie.¹⁵⁸

189. Volgens een onafhankelijke onderzoekinstelling en een marktpartij is Van Drie zeer bepalend voor de prijzen van vette kalveren.¹⁵⁹
190. Daarentegen menen twee andere marktpartijen dat er voldoende andere afnemers van vette kalveren zijn, zoals het Belgische Van Lommel of andere afnemers in het buitenland.¹⁶⁰
191. Drie marktpartijen, waaronder de Vereniging van Kalverhouders, hebben aangegeven dat Van Lommel slechts ten dele een alternatief afzetkanaal kan zijn voor vette kalveren. De extra capaciteit is naar verwachting beperkt en een te sterke afhankelijkheid van een slachterij over de grens geeft grote risico's in geval van dierziekten, omdat kalveren dan mogelijk niet naar het buitenland mogen worden vervoerd.¹⁶¹ Een marktpartij heeft aangegeven in de eigen kalverslachterij beperkte mogelijkheden te hebben voor uitbreiding van zijn capaciteit en zal om die reden niet in staat zijn een grote hoeveelheid extra kalveren te slachten indien Van Drie de uitbetalingsprijzen voor vette kalveren verlaagt.¹⁶²

Beoordeling ACM

192. Bij de beoordeling van de gevolgen van de concentratie ten aanzien van vette kalveren onderscheidt de ACM twee mogelijke effecten: een horizontaal effect en een verticaal effect. In het onderstaande gaat de ACM achtereenvolgens op deze twee effecten in.
193. Een horizontaal effect dat als gevolg van de overname kan plaatsvinden, is dat de positie van Van Drie bij de inkoop van vette kalveren wordt versterkt. Bij de inkoop van vette kalveren heeft Van Drie een marktaandeel van **[50-60]** procent.¹⁶³ Zoals eerder toegelicht vormt een marktaandeel van 50 procent of meer een sterke aanwijzing voor een economische machtspositie.¹⁶⁴ Als gevolg van de overname stijgt het marktaandeel van Van Drie bij de inkoop van vette kalveren met **[0-10]** procent naar **[50-60]** procent en wordt een mogelijke machtspositie van Van Drie verder versterkt. Hoewel een toename van **[0-10]** procent een zeer beperkte toename is, geven verschillende marktpartijen aan dat Van Dam bij de handel in vette kalveren een positief effect heeft op de concurrentie, door bijvoorbeeld vette kalveren naar alternatieve slachterijen te brengen. Mogelijk heeft Van Dam daardoor een grotere rol in het concurrentieproces dan zijn marktaandeel doet vermoeden. De ACM wil dit in een eventuele vergunningsfase nader onderzoeken.
194. Een verticaal effect dat van de overname uitgaat, is dat de inkoopbehoefte van Van Drie als gevolg van de overname afneemt. Als gevolg van de overname van Van Dam neemt de marktpositie

---

¹⁵⁷ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547328, p. 2.

Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 5.

¹⁵⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 4-5.

¹⁵⁹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547897, p. 4. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 4.

¹⁶⁰ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547781, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 3.

¹⁶¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 6. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 5.

Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 6.

¹⁶² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/549565, p. 2.

¹⁶³ Zie Tabel 4 van dit besluit.

¹⁶⁴ Richtsnoeren horizontale fusies, punt 17.

van Van Drie ten aanzien van vette kalveren namelijk met **[0-10]** procent toe, tot een aandeel van **[70-80]** procent (zie Tabel 5).

195. Partijen geven aan dat Van Dam al een groot deel van zijn vette kalveren aan Van Drie verkoopt en dat het effect van de overname bij de handel in vette kalveren daarom beperkt is. Hoewel Van Dam in 2019 **[vertrouwelijk]** procent van de door hem gemeste en ingekochte vette kalveren aan Van Drie verkocht, waren deze kalveren ook beschikbaar voor inkoop door derden en kon Van Drie de kalveren ook bij andere leveranciers inkopen. Als gevolg van de overname hoeft Van Drie minder vette kalveren in te kopen bij derden (de inkoopbehoefte neemt met **[0-10]** procent af) en daardoor verkrijgt Van Drie een nog sterkere onderhandelingspositie ten opzichte van leveranciers van vette kalveren, met een significante verlaging van de uitbetalingsprijzen als mogelijk gevolg.
196. Uit het marktonderzoek komt naar voren dat Van Drie momenteel al een grote invloed heeft op de uitbetalingsprijzen van vette kalveren. Daarnaast hebben marktpartijen aangegeven dat alternatieve slachterijen (met name Vitelco en Van Lommel) slechts in beperkte mate een alternatief afzetkanaal vormen, mede vanwege beperkte slachtcapaciteit. Daarom zijn zij mogelijk niet in staat om in reactie op verlaging van uitbetalingsprijzen door Van Drie voldoende extra vette kalveren af te nemen en te slachten. De ACM acht het daarom niet uitgesloten dat Van Drie als gevolg van de voorgenomen overname de uitbetalingsprijzen voor vette kalveren significant zal verlagen. De ACM wil dit in een eventuele vergunningsfase nader onderzoeken.

Tussenconclusie

197. De ACM heeft reden om aan te nemen dat de voorgenomen overname de daadwerkelijke mededinging op de mogelijke Nederlandse markt voor de handel in vette kalveren, of een deel daarvan, op significante wijze zou kunnen belemmeren, met name als het resultaat van het in het leven roepen van een machtspositie of het versterken daarvan.
198. De ACM zal in een eventuele vergunningsfase nader onderzoek doen naar de gevolgen van de overname voor de handel in vette kalveren, en wat de precieze rol van Van Dam in het concurrentieproces is.

8.3.5 Gecombineerde effecten

199. Vanwege de activiteiten van Van Drie en Van Dam in de verschillende opeenvolgende stadia van de keten heeft de voorgenomen concentratie mogelijke mededingingsrisico's tot gevolg, waarbij gedragingen in verschillende onderdelen van de keten elkaar kunnen beïnvloeden. In het onderstaande gaat de ACM hier nader op in.

Opvattingen marktpartijen

200. Twee marktpartijen, waaronder de Nederlandse Melkveehouders Vakbond, hebben aangegeven dat Van Drie als gevolg van de overname van Van Dam mogelijk in staat is zijn eigen positie te verstevigen/ concurrenten uit de markt te drukken, door hoge vergoedingen te bieden voor nuchtere kalveren en mestdiensten, die door concurrenten niet langdurig kunnen worden geëvenaard. Op die wijze zou Van Drie zijn marktaandeel bij de inkoop van nuchtere kalveren en de kalverhouderij verder kunnen uitbreiden.¹⁶⁵ Daarentegen geeft de Vereniging van Kalverhouders aan dat Van Drie een dergelijke uitsluitingsstrategie zou kunnen toepassen bij de inkoop van vette (rosé)kalveren, maar dat in het geval van nuchtere kalveren concurrenten 'deze mogelijk uit het buitenland zouden

¹⁶⁵ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 5. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3.

kunnen importeren.¹⁶⁶ De LTO verwacht dat Van Drie geen prikkel heeft om concurrenten in de kalverhouderij uit te sluiten, omdat Van Drie het risico in de kalverhouderij niet geheel alleen zou willen dragen.¹⁶⁷

201. Overigens geeft een marktpartij aan dat de hoeveelheid extra nuchtere kalveren die uit het buitenland kan worden geïmporteerd naar verwachting beperkt is en dat de import van nuchtere kalveren in de toekomst door wet- en regelgeving verder zal worden beperkt.¹⁶⁸

Beoordeling door de ACM

202. Zoals beschreven in hoofdstuk 6 is er in de kalversector sprake van een keten, die begint met de inkoop van nuchtere kalveren en eindigt met de verkoop van kalfsvlees. Van Drie is actief als grootste speler in elk onderdeel van de keten. Van Dam is actief op een aantal onderdelen van de keten (inkoop van nuchtere kalveren, kalverhouderij en verkoop van vette kalveren). Door de overname van Van Dam versterkt Van Drie zijn positie in alle onderdelen van de keten, inclusief de kalverslachterij en de verkoop van kalfsvlees waarop Van Dam zelf niet actief is. De ACM ziet als mogelijk risico van de voorgenomen overname dat Van Drie in staat is om concurrenten in de gehele keten uit te sluiten. Dit risico licht zij hieronder nader toe.
203. De keten begint bij de inkoop van nuchtere kalveren. Zoals toegelicht in randnummer 168 verkrijgt Van Drie daar door de overname van Van Dam een marktaandeel dat wijst op een economische machtspositie. Van Drie is bepalend voor de prijzen die voor nuchtere kalveren worden betaald, zo blijkt uit gesprekken met marktpartijen. Van Drie zou zijn positie kunnen inzetten om concurrenten de toegang tot nuchtere kalveren te bemoeilijken of belemmeren, bijvoorbeeld door tijdelijk een prijs te zetten die zo hoog is dat deze niet op een duurzame basis door concurrenten kan worden betaald, om deze weer te verlagen nadat concurrenten van de markt zijn verdwenen. Een andere mogelijkheid is dat Van Drie andere voorwaarden bedingt bij leveranciers van nuchtere kalveren, zodat zij niet langer aan concurrenten kunnen leveren, althans niet in de mate en op de condities zoals vóór de voorgenomen overname.
204. Naar verwachting zal Van Drie dergelijke voorwaarden niet kunnen bedingen bij (alle) leveranciers van nuchtere kalveren uit het buitenland en zullen hogere prijzen van Van Drie in Nederland mogelijk een beperktere uitwerking hebben op de prijzen van nuchtere kalveren uit het buitenland. Daarentegen zijn er wel kosten verbonden aan het importeren van kalveren (beginnend bij € 4 per kalf voor vervoer vanuit België en nabije locaties in Duitsland¹⁶⁹ tot € 45¹⁷⁰ per kalf voor verder gelegen locaties). Ook zijn er naar verwachting grenzen aan het aantal nuchtere kalveren dat uit het buitenland kan worden geïmporteerd.¹⁷¹ Door de toegang van concurrenten tot nuchtere kalveren in Nederland te belemmeren of bemoeilijken zou Van Drie dus in elk geval de kosten van concurrenten kunnen verhogen, waardoor de concurrentie in de keten wordt belemmerd.
205. De volgende stap in de keten betreft de kalverhouderij. Van Drie is veruit de grootste contractgever voor kalverhouders met een marktaandeel van **[30-40]** procent. Na de overname van Van Dam beschikt Van Drie over een marktaandeel van **[30-40]** procent. De op een na grootste concurrent, Denkvit, heeft een geschat marktaandeel van **[10-20]** procent.

¹⁶⁶ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 6.

¹⁶⁷ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 6.

¹⁶⁸ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 5.

¹⁶⁹ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 1.10.

¹⁷⁰ Antwoorden van Partijen van 22 januari 2021 met kenmerk ACM/IN/577315, punt 1.12.

¹⁷¹ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/550531, p. 5.

206. Door de overname van Van Dam neemt de positie van Van Drie in de kalverhouderij verder toe. Daarnaast zullen concurrenten als gevolg van de uitsluiting bij de inkoop van nuchtere kalveren een lager aantal kalverplaatsen inkopen. Doordat Van Drie meer nuchtere kalveren inkoopt, kan hij zijn positie in de kalverhouderij verder uitbreiden. Daarnaast is Van Drie, als de grootste en kapitaalcrachtige kalverintegratie¹⁷², mogelijk in staat om concurrenten de toegang tot kalverplaatsen te bemoeilijken of belemmeren, bijvoorbeeld door kalverhouders in Nederland door middel van exclusiviteit, langdurige contracten of andere voorwaarden aan zich te binden of de prijzen die hij aan kalverhouders betaalt tijdelijk te verhogen tot een niveau dat door concurrenten niet kan worden geëvenaard. Het mesten van kalveren in het buitenland komt niet of nauwelijks voor.¹⁷³ Dit alles zou ertoe kunnen leiden dat Van Drie zijn positie in de kalverhouderij kan uitbreiden, ten koste van concurrenten.
207. Door concurrenten uit te sluiten bij de inkoop van nuchtere kalveren en de inkoop van mestdiensten zal Van Drie uiteindelijk – nadat concurrenten de markt hebben verlaten - in staat zijn de prijzen en vergoedingen voor nuchtere kalveren en aan kalverhouders te verlagen en zijn winst te verhogen.¹⁷⁴
208. De volgende stap in de keten betreft de handel in vette kalveren. Als gevolg van de uitsluiting van concurrenten bij de inkoop van nuchtere kalveren en in de kalverhouderij zullen concurrenten minder vette kalveren kunnen produceren dan zij nu doen. Indien zij zich gedwongen zien uit te treden, zullen zij in het geheel geen vette kalveren meer kunnen produceren. Een groter deel van de totale hoeveelheid vette kalveren zal door Van Drie zelf worden geproduceerd.
209. Concurrenten van Van Drie zijn voor hun inkomsten goeddeels afhankelijk van Van Drie, die na de concentratie **[50-60]** procent van de inkoop van vette kalveren voor zijn rekening neemt (zie Tabel 4). Mede vanwege deze afhankelijke positie verwacht de ACM niet dat concurrenten van Van Drie in staat zullen zijn een tegenwicht te kunnen bieden.
210. Door de uittreding van concurrenten zal de positie van Van Drie bij de verkoop van vlees naar verwachting eveneens toenemen. Pali Group, als enige andere integratie met een eigen slachterij, zal als gevolg van de hoge prijzen van nuchtere kalveren en in de kalverhouderij worden gemarginaliseerd of in het geheel van de markt verdwijnen. Daarnaast verdwijnen enkele marktpartijen voor wie Van Drie slachtdiensten verricht mogelijk van de markt voor kalfsvlees. Hierdoor neemt het marktaandeel van Van Drie bij de slacht en de verkoop van kalfsvlees toe en is Van Drie mogelijk in staat zijn winst bij de verkoop van kalfsvlees te verhogen.
211. Op basis van het voorgaande acht de ACM het niet uitgesloten dat Van Drie als gevolg van de overname van Van Dam een prikkel en een mogelijkheid heeft om concurrenten bij de inkoop van nuchtere kalveren en in de kalverhouderij uit te sluiten. De ACM zal in een eventuele vergunningsfase nader onderzoek verrichten naar de prikkels en mogelijkheden van Van Drie om concurrenten uit te sluiten. Hierbij is ook relevant welke positie Van Drie kan verkrijgen op de verkoopmarkt voor kalfsvlees, in hoeverre Van Drie gedwongen wordt om voordelen bij de inkoop van nuchtere kalveren en mestdiensten door te geven aan afnemers van kalfsvlees, en hoe uiteindelijk de Nederlandse consument wordt geraakt door deze voorgenomen overname.

¹⁷² Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/546996, p. 2. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548701, p. 6. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548864, p. 6. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547670, p. 4.

¹⁷³ Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/548616, p. 3. Gespreksverslag met kenmerk ACM/UIT/547667, p. 2. Gesprek met kenmerk ACM/UIT/548841, p. 2-3.

¹⁷⁴ Zoals toegelicht in randnummers 181 tot en met 184, heeft Van Drie in de huidige omstandigheden naar verwachting geen prikkel om de vergoedingen voor kalverhouders significant te verlagen. Toch sluit de ACM niet uit dat Van Drie, als veel andere concurrenten de markt hebben verlaten, de ruimte zal hebben om de vergoedingen omlaag te brengen.

Tussenconclusie

212. De ACM heeft reden om aan te nemen dat de voorgenomen overname de daadwerkelijke mededinging op de Nederlandse markt voor de handel in nuchtere kalveren, de kalverhouderij en de kalverslachterij op significante wijze zou kunnen belemmeren, met name als het resultaat van het in het leven roepen of het versterken van een economische machtspositie.
213. De ACM zal in een eventuele vergunningsfase het risico op uitsluiting in de keten en de mogelijke gevolgen daarvan nader onderzoeken.

9 Conclusie

214. Van Drie en Van Dam hebben aan de ACM gemeld dat Van Drie de zeggenschap probeert te verkrijgen over Van Dam.
215. De ACM concludeert dat de gemelde operatie binnen de werkingssfeer valt van het in hoofdstuk 5 van de Mededingingswet geregeld concentratietoezicht. Zij heeft reden om aan te nemen dat deze operatie de daadwerkelijke mededinging op de Nederlandse markt of een deel daarvan op significante wijze zou kunnen belemmeren, met name als het resultaat van het in het leven roepen of het versterken van een economische machtspositie. Daarom stelt de ACM vast dat Van Drie en Van Dam een vergunning nodig hebben voor het tot stand brengen van deze concentratie. Als Van Drie en Van Dam besluiten om een vergunning aan te vragen¹⁷⁵ zal de ACM aanvullend onderzoek uitvoeren.

Autoriteit Consument en Markt,
namens deze,

mr. T.M. Snoep
Bestuursvoorzitter

Als u rechtstreeks belanghebbende bent, kunt u beroep instellen tegen dit besluit. Stuur uw gemotiveerde beroepschrift naar de rechtbank Rotterdam, sector bestuursrecht, Postbus 50951, 3007 BM Rotterdam. Dit moet u doen binnen zes weken na bekendmaking van dit besluit aan de bij de concentratie betrokken ondernemingen. Meer informatie over de beroepsprocedure vindt u op www.rechtspraak.nl.

¹⁷⁵ Op grond van artikel 41 van de Mededingingswet.